

Mojí rodiče mě narodili - otec 18.7.1895 v české vesnici Okolek, černachovský rajon, Žitomirská oblast v rodině středního rolníka. Obhospodařovali 14 desatin polnosti, v tom byla velká ovocná zahrada a chmelnice. V rodině bylo 8 dětí, nejstarší bratr Josef zahynul v první světové válce, nejstarší sestra Marie zahynula ve druhé světové válce. Ostatní otcovi sourozenci se dožili poměrně dlouhého věku.

Moje maminka se narodila 22.7.1901 v kolonii Plechová, vesnice Ilavov, Černachovski rajon. Maminčini rodiče si pronajali a potom proplatili Ilavovské kněžně polnosti, na kterých si vystavěli hezké hospodářství. Vysázeli 2 hektary sadu a chmelnice. Měli 6 dětí.

Rodiče měli svatbu 5.9.1921. Maminka byla nejstarší dcera v rodině Entových. Po svatbě ji rodiče zakoupili pozemek 16 desatin s hospodářskými budovami v kolonii Vydumka, Pulinski rajon. Po přestěhování na statek otec vysázal zahradu a chmelnici, také přistavěli sušárnu na chmel. Náš statek stál nedaleko od hlavní silnice, která vedla z Rovna do Žitomíra a Kyjeva. Okolo hospodářských budov se rozprostířala všechna naše pole, za statkem byl rybník, dokola osázený vrbami, z kterých tatínek v zimě pletl košíky. Za rybníkem vedla cesta k chmelnici, potom bylo kousek lesa. Ze 16 desatin polností patřilo 8 desatin maminčinu bratrovi Vládovi, ale rodiče mu ty pozemky vyplatili a tak celé hospodářství patřilo jen jim. V kolonii žilo více českých rodin, ale byly tu i německé, ty většinou měly statky vystavěné uprostřed svých pozemků, takže k sousedům jsme měli dost daleko. V roce 1922 se narodil první syn Josef, ale ten v 9 měsících zemřel na psotnik. 20.10.1924 se narodila dcera Anna, 25.11.1925 se narodila Emilie a 4.9.1927 se narodila Olga. Po narození dětí práce na statku bylo moc, proto rodiče na hospodářství vzali děvečku a chasníka, který pásal krávy a pomáhal tatínkovi v hospodaření. Děvečka Meláňa pomáhala mamince na statku a s dětmi.

V roce 1928 začala v Rusku kolektivizace. Do vesnice Vydumka přišli Ukrajinci a žádali otce, aby dal půdu do kolchozu, ale maminčiny rodiče nesouhlasili, aby se vzdali půdy, stále říkali " ta vláda nemůže vydržet, to musí prasknout". Ale vláda vydržela a začátkem roku 1929 otce sebrali a vyvezli na Sibiř, až někam ke Kamčatce. Ale za pár měsíců otec odtamtud utekl a vrátil se domů. Schovával se, my děti jsme ho neviděli. Potom jsem viděla k nám na statek přicházet z vesnice Ukrajinky a maminka ji prodávala nádobí. Měla v truhle polévkové soupravy a různé hezké nádobí. Také si vzpomínám na náš polsední vánoční stromček, který jsme měli v roce 1928. Byl vysoký do stropu, na něm mnoho ozdob a řetězů, dělaných většinou podomácku, také nějaká cukrátky. Když jsme měli stromek odstojit, tak jsme si u něj stoupli na kolínka a pomodlili se s maminkou, jako kdyby jsme tušili, že to je náš poslední stromček na statku a také poštědli na hodně dalších let.

Na podzim 1929 jednou večer, to mi bylo 5 roků, přišla k nám tatínkova sestra Merunková s rodinou bydlela na druhé straně silnice a vzala si k sobě naši malou Oličku, a Milušku, které byly 4 roky, hodila na vůz s pár kousky hadrů a přerhla a v noci jsme dojeli ze statku. To bylo naposledy, co jsem tam byla. Zůstalo všechno, všechna dřina našich rodičů. Maminka se náhodou dozvěděla, že ji i s dětmi chtějí vyvézt na Sibiř za otcem, tak proto jsme museli utéct v noci z ničeho. Jeli jsme na Plechovou k maminičiným rodičům. Tam se také schovával tatínek, uviděli jsme ho poprvé, od té doby, co byl vyvezen na Sibiř. Ale rodiče věděli, že je budou hledat, tak nám dětem nakázali až se nás někdo bude ptát, kde máme rodiče, že máme říst, že nevíme a že jsme je neviděli. A také druhý den před rozením přijel na koni tatínkův bratr z Okolku, který byl asi 10 km od Plechova, kde se dozvěděl, že maminku a otce hledají milicionáři. Sotva se stačili obléct, už trískali do vrat. Já se sestrou jsme se vzbudily a jen jsme zahlédly, jak maminka s otcem vyskočili z okna a přes zahradu utíkali do polí. Ještě, že byla velká zima a tak je nezahlédli, ale stříleli za nimi. My jsme seděly na posteli a klepaly. Milicionáři přišli k nám a vyptávali se, kde máme mámu a tátu, tak jsme odpověděly, že nevíme a že jsme je neviděly. Potom jsme dlouho o našich rodičích nic nevěděli. Babička s dědečkem to věděli, ale nám nic neřekli a tak jsme se sestrou žily u babičky a dědy. Oni také měli velký statek, ale protože měli československé občanství, tak na jejich statek neměli právo, ale později i na ně začali naléhat a tak museli polností odevzdat kolchozu a také museli prodat jedno velké stavení, kde se nacházeli tři obytné místnosti, velká spižárna, dědova dílna - on byl kolář a kovář a všechny řemeslnické práce si dělal sám. Byl to také velký sadař. K té budově patřily stáje na koně a dál byla topeniště na sušení chmele a neboře po celém domě byly prostory, kde se chmel sušil a skladoval. Potom když rodiči pole a chmelnice sebrali, tak to velké stavení prodal. Ve dvoře podél cesty měla Entovi postavený ještě jeden domek se čtyřmi pokojemi. Tam se do 2 místností babička s dědou nastěhovali a v druhých dvou místnostech žila s rodinou maminičina sestra Ola Ongresová. Když naši rodiče museli utéct, to ještě stál velký dům, tam bylo místa dost, ale také jejich rodina byla velká. Maminka byla nejstarší, potom byla sestra Olga, která už byla také vdaná a potom byli 4 bratři, nejstarší Vláša, toho jsme doma viděli málo, protože někde studoval, potom byl Kola, Sáša a Jarouš. Vidím jako dnes, babička musela vstávat brzy ráno, namyla a naházela do trouby brambory a na plotně uvařila mlékovou, jahlovou nebo jinou polévku, všichni tři strejdové se najedli a utíkali do školy do Blávova, asi 5 km pěšky. Když strejdové jedli, tak já jsem si sedla bybičce do klína, ona u plotny měla malou stoličku a nosila širší delší sukně, tak jsme šly k ní do klína sedla a ona mi zpívala, nebo když měla chvíli čas, tak povídala pohádky. Ty chvíle u babičky jsem měla nejraději.

Po několika měsících přijela maminka, ale brzy jsme odjely, ona a já, do města Žitoměru. Tam jsme žily u známých. Maminka si tam léčila zuby a mne vodila k ušnímu lékaři, kde mi profukovali uši, protože jsem začala hodně nedoslýchat. Za několik měsíců mě maminka odvezla zpátky k babičce a sama zase někam odešla. V pozdějších letech jsem se dozvěděla, že si rodiče sehnali padělané doklady a odjeli asi 150 km od našeho rodiště. V roce 1930 jsem u babičky na Plechové začala chodit do první třídy. Výuka byla v ukrajinském jazyce, ale v rodném jsme mluvily jen česky, takže to nebylo lohké učení. Ale strejdové mi v učení pomáhali. Tak jsem to docela zvládla. Po skončení první třídy přijela maminka, také přivezla sestru Oličku, která byla přes dva roky u tety Merunkové. Byla to hezká holčička, baculatá až hodně tlustá, takže se těžko běhalo. Maminka sebrala nás tři děti, pár hadříků na sebe a jeli jsme za tatínkem do vesnice Dubrovka, Olevský okres. Tatínek nám přijel na nádraží naproti s malým vozem, taženým jedním koněm. Naložil nás na vozík a jeli jsme přes tři kilometry lesnatou krajinou. Přijeli jsme k osamělé chaloupce, byla to jedna větší místnost s hliněnou udusanou podlahou a v jednom rohu měli postel postarší manželé a v druhém rohu udělal tatínek palandy pro nás, abychom se tam vešli. Navečer, než nás maminka uložila ke spaní, museli uprostřed světnice rozdělat ohýnek a vypudit kouřem komáry, aby jsme mohli usnout. Byla tam krajina lesnatá a hodně bažinatá, tak tam bylo moc komárů a jiného hmyzu. Tatínek si tam našel práci v nedálekém kamenolomu. Stavěli tam nové ubytovny pro dělníky a tatínek jako truhlář tam dělal okna, dveře a různé truhlářské práce. V domku, do kterého jsme se přestěhovali, byl život nesnesitelný, tak po pár týdnech tatínek nám našel lepší byt. Bylo to blíže k vesnici Dubrovce i do kamenolomu to neměl otec daleko. Dům, do kterého jsme se přestěhovali, byl větší, čistější i pohodlnější. Žila tam polská rodina Čaplinských, pronajali nám jednu místnost, do které jsme se všichni vešli. V rodině Čaplinských měli tři kluky, tak staré jako my se sestrami. 31. ledna 1932 se nám narodil bratr Rosta a u Čaplinských se v březnu narodila holčička, tak nás bylo plný barák dětí. Všichni jsme se dobře snášeli. Okolo domu byl velký smíšený les, jen za domem bylo kus pole, kde si hospodář pěstoval nějaké obiloviny a zeleninu. Také tatínek postavil na dvoře chlívek a koupil kravičku. To byla pro nás velká pomoc. Vyběhli jsme si dolesa nasbírat lesní jahody nebo borůvky, maminka nám je rozmačkala se smetanou nebo mlékem a pochutnali jsme si. Také tam v lesích rostlo moc hub. Jak začaly v lese růst houby, tak tatínek každé ráno než šel do práce, přinesl košík hub. To byly tak krásné hříby, že s mém životě už jsem nikdy krásnější neviděla. Maminka z nich dělala různá jídla a také jich hodně sušila a posílala babičce na Plechovou. Oni nám zase přivezli owoce a nějaké potraviny. Tam jsem také šla do druhé třídy, sestru Milušku si babička odvezla na Plechovou a ona chodila do první třídy u níh.

Na ty časy, co jsme prožili v Dubrovce, vzpomínám jako na dobré, hlavně, že jsme byli všichni spolu. Je jen jedno, co mi tam vadilo. Bylo to, že tam bylo moc různých hadů, někteří byli jedovatí a někteří ne, ale já jsem se bála všech. Hlavně potom, co 7 letého hospodářova synka kousl jedovatý had do nohy. Tenkrát ještě žádné léky nebyly a po domácku léčba trvala dlouho. Chlapec nemohl chodit. Měl nohu otekou, tak mu každý den hospodyně dávala na tu nohu pijavku, která mu vytáhla špatnou krev, potom ji vzali a nasypali na ní trochu soli a pijavka tu špatnou krev vypustila, potom ji dali do sklenice a tak to opakovali mockrát, až noha přestala otékat a zahojila se. Ale trvalo to dlouho. V roce 1933 na Ukrajině byla velká hladovka, moc lidí zamřelo hlady. V naší rodině jsme moc hlad nepocítili. Tatínek v kamenolomu si dost vydělal, ale potraviny se těžko sháněli. Nasušili jsme si trochu lesních plodů a hub. Měli jsme také dobou kravičku, která dávala dost mléka. Také si vzpomínám, že nedaleko od našeho bydliště byla vojenská posádka. Mockrát se stalo, že k nám přišlo pár vojáků, přinesli k nám bochník chleba, maminka jim dala na stůl džbán mléka, ani se napili a najedli a zbytek chleba nám nechali. Ten potom maminka rozdělila. Jak říkala naše babička, nikdy nechodí neštěstí po horách, ale po lidech, tak se stalo i naší rodině. Přišla velká nemoc, snad nějaká epidemie, nejdříve jsme se rozstonaly my děti a potom zůstali ležet i oba rodiče. Léčení bylo jen po domácku, různé čaje a zábaly proti horečkám. Nemoc trvala dost dlouho, ale když mamince bylo trochu líp, tak naše malá Olička dostala záškrť, tuto nemoc maminka poznala a tak malou vzala do náruče a šla s ní na nádraží přes 2 km a jela s ní do okresního města Olevska do nemocnice, kde lékaři vytrhli Oličku hrobníkovi z lopaty. Asi po 14 dnech s ní maminka přijela domů. Sestřička byla bledá a pohublá, také my jsme po nemoci byly zesláblí a stravy bylo málo. Když maminka s Olinkou byly v nemocnici, tak tatínkovi s námi dětmi pomáhali naši hospodáři. Byli to moc hodní lidé, také měli svých starostí dost s obživou rodiny. Rok 1933 byl moc těžký po celé Ukrajině. Byla velká neúroda, bylo hodně mokro a co na poli narostlo, to většinou shnilo a pak byl nedostatek chleba i potravin. Tak lidi umírali hlady. Byly i vesnice, kde vymřelo přes půl vesnice a ani je neměl, kdo pochovávat. Byl to zlý pohled na lidi, kteří umírali hlady. Když brzy zjara slezl sníh, tak chodili po poli sbírat různé kořínky, kopřivy, lebedu a divoký šťovík, to si vařili a jedli. Tak jim ubývaly síly a nemohli chodit na pole, otekli, zežloutli a tak umírali. Také se stávalo, že někdo z rodiny někde sehnal kus slaniny, doma ji každému kus dali, ti ji po dlouhém hladovění snědli a pak dostali křeče a také z nich většina zemřela. Stalo se také, že ze zoufalství a z hladu rodiče zabili své dítě a snědli ho. To stávalo v ukrajinských vesnicích. České vesnice na tom nebyly o moc lépe, také zažily hodně hladu a bídy, ale v těch vesnicích i když lidem sebrali pole do kolchozu, tak každému nechali 60 arů pole a mohli si držet i kravičku, drůbež a většinou každý měl na zahradě pár ovocných stromů a tak si nasušili švestky, z jablek křídaly, z cukrové řepy se vařil sirup a řepu i jedli. Největší nedostatek bylo chleba a brambor, ale v českých vesnicích si dokázali lépe poradit a snažili

se, aby zbylo i pár brambor na sadbu a trochu obilí na zasetí. Aby další léta nemuseli trpět hladu. Také si vzpomínám, že v naší rodině jsme tu hladovku lehčeji přežili, protože maminka měla pár kousků zlata, nějaké přstýnky, náramky a náhrdelník a v okresním městě Olevsku, kde americká UNRA prodávala potraviny za zlato, tak maminka vždy vzala nějaký kousek zlata a za něj přivezla potraviny, mouku, cukr, těstoviny. Celá rodina jsme po nemoci byli moc zesláblí, zvlášť tatínek se dlouho z té nemoci nemohl dostat. Když jsme se začali trochu uzdravovat, tak přišel dopis od maminičiny rodiny a naši nám řekli, že se musíme stěhovat zpátky, blíž k babičce. Naši zabalili našich pár věcí, tatínek nás odvezl na nádraží, posadil nás 3 děti a my s maminkou jsme jeli k babičce. Miluška s ten čas byla u babičky na Plechové a chodila tam do první třídy. Tatínek se z nádraží vrátil k Čaplinským, vzal naši malou kravičku a šel 150 km za námi pěšky. Šťastně jsme se všichni dostali k babičce na Plechovou a těžko jsme to tam poznávali. Maminičiny rodiče museli ten velký dům se sušárnou prodat. Převezli ho do kresního města Černachova a tam z něho udělali nějaký sklad. Po domě zůstala stát jen pec, ve které babička potom ještě několik let pekla chleba a také tam zůstalo topeniště, kde se topilo na sušení chmele. Potom to děda poopravil a sušilo se tam ovoce, švestky, z jablek řízaly a višně. Zahradu měli velkou a tak si ovoce nasušili dost. Velký dům museli prodat proto, že jsme také začaly úřady pronásledovat. Pole jim sebrali do kolchozu, jen okolo domů zůstala zahrada a kousek pole, kde si sázali zeleninu, trochu brambor a kousek obilovin a že tam žila i maminičina sestra s rodinou, tak měli trochu větší kousek pole a mohli si více nasázet. Po příjezdu k babičce si tatínek našel práci asi 25 km od Plechové v ukrajinské vesnici Angrejev. Tam byl státní statek, ve kterém tatínek dostal práci jako truhlář. Dostali jsme k dispozici domek, ve kterém měl tatínek dílnu, kde dělal okna a dveře. Okolo domku bylo kousek pole, kde rodiče nasázeli zeleninu a brambory. Také naši kravičku jsme tam přivedli, to byl rok 1934, rok po hladovce. Bylo tam několik domků prázdných, ve kterých vymřely celé rodiny. Ten rok na jaře si lidi naseli a nasázeli zeleninu a také v okresním městě se mohlo koupit trochu potravin a chleba i život už byl snažší. Také maminka tam chodila do práce, dojila ve statku krávy. Já jsme tam šla do třetí třídy ukrajinské školy, ale doma s rodiči jsme mluvili česky a rodiče nám četli a vyprávěli české pohádky. Když jsme skončila docházku třetí třídy, tak rodiče se zase museli stěhovat, protože ten státní statek se rozpadl. Tatínek si zase našel práci jako truhlář ve státním statku asi 3 km od okresního města Černachova. To stěhování mi také utkvělo v paměti. Bylo to hrozná cesta. Tatínek pronajal povoz se slabým koníčkem, do nového bydliště bylo asi 15 km, povoz přijel odpoledne a než naložili pár našich věcí a také trochu brambor a zeleniny, co uklidili se zahrádky, tak se vyjelo k večeru. Maminka měla na starosti malou Olinku a Rosťu, Miluška v ten čas byla u babičky na Plechové, tatínek musel tlačit vůz, koník to nemohl utáhnout a já musela vést kravku. Po pár kilometrech nastal večer, cesta byla blátivá,

Já i krevka jsme byly moc unavené, každou chvíli jsem upadla, jak krevka se mnou smýkala. Až kolem půl noci jsme se doplazili do našeho nového bydlíště. Naši tam pronajali jednu větší místnost. Než šli žili věci s povezu, dali nás rodiče k sousedům na druhé straně domů. U sousedu v místnosti bylo příjemně teplo. Starší hospodyně ošetřovala mladou ženu která tam ležela na posteli a velice nařikala. Křeče ji kroutily obličej a ruce. Pohled na to utrpení vidím do dnes.

Potom nás naši odvedli do naší místnosti a uložili spát. Ráno jsme se dozvěděli že tá žena porodila chlapečka a po převozu do nemocnice zemřela. Ten chlapeček zemřel v devíti měsících.

Z nového bydlíště jsem začala chodit do čtvrté třídy do Černachova. Bylo to přes 3 km. Chodili jsme polními cestami a pěšinkami ještě s jedním chlapcem ze sousedství. Ten mi prošlapával cestu když bylo hodně sněhu. Černachov bylo nevelké okresní město. Žilo tam hodně židovských rodin. Ve většině obchodu a řemeslnických dílnách byli zaměstnaní židé. Také v naší třídě bylo hodně židovských dětí. S děvčaty židovkami jsem se skamarádila a také mně kolikrát pozvali domů a pohostili čajem a chlebem.

1.9.1935 se našim narodil nejmladší bratr Peďa. Tenrok jsem skončila čtvrtou třídu a rodiče se museli zase stěhovat do vesnice Selenčina, byla to vesnice napůl česká, napůl ukrajinská. Tam jsem začala chodit do páté třídy ukrajinské školy. bydleli jsme v malém domku a otec dělal v kolchoze truhlářinu. Na Okolku kde žili děda a dva otcovi bratři, potřebovali v kolchoze truhláře a přemluvili naši aby se nastěhovali k nim. Dědeček tam měl velký dům a jednu větší místnost přenechal tatinkovi. Otec ji přehradil na dvě a postavil zděná kamna. Brzo z jara roku 1936 jsme se tam přestěhovali. Já jsem ale chtěla dokončit pátou třídu v Selenštině, tak jsem šla k babičce Entové do vesnice Plechová a odtamtud jsem chodila 6 km. do školy v Selenčině. Chodila jsem úplně sama. Ještě štěstí že již bylo jaro, pěšinky uschly, ptáčky zpívaly a mně cesta rychle ubíhala. V roce 1934 bylo na sov. školách zakázáno náboženství. Pořád nám vtloukali do hlavy že žádný bůh není a když byl nějaký církevní svátek tak nám zorganizovali nějakou brigádu na kolchozním poli. Zbírali jsme pejřku nebo trhali plevel, jenom aby jsme nebyli doma a nemohli svátkovat.

Veřejně hlásat náboženství bylo tehdy velký zločin, Batuskové byli zatýkáni a posíláni na Sibiř, odkud se vrátil mlo kdo. Majetek církvi byl konfiskován, z církvi byly udělány sklady nebo taneční kluby.

Přes veškerý útlak obyčejný lid v pána Boha věřil. Babička nás učila modlitbičky, spívala

nám nábožné písně. Někteří faráři se skryvali u věřících lidí a některé obřady prováděli tajně. Když bylo našemu Kostovi 5 let a Fedovi jeden rok, tak k babičce Entovi přišel známý batůška a pobal chlapce pokřtil. Maminčina sestra měla malého chlapečka Pepička, tak ho také pokřtili ale on byl nemocný a v desátém měsíci zemřel. My tři děvčata jsme byli pokřtěni ještě na statku.

Když jsem ukončila pátou třídu, vysvědčení bylo průměrné. Ještě pár dnů jsem byla u babičky na Plechovce. Z nás děti byl střídavě pořád někdo u babičky. Maminčiny bratři se osamostatnili a odešli z domu jenom stryc Sáša studoval v Kijevě na pedagogickém institutu. Potom učil ve větších českých vesnicích a také v Berdičevě a Nové Kachovce.

Stryc Sáša po vypuknutí války narukoval do sov. armády, na frontě byl těžce raněn a posleze byl zproštěn vojenské služby. Od babičky s Plechovce mně odvedli na Okolek kde byli naši již zabydlení. Byla to česká vesnice asi 120 čísel. Ve vsi všichni mluvili český a ve škole se učilo asi do roku 1936 jenom český. Z Okolku do okresního Města Černachiv bylo asi 18 km a asi v půli cesty byla kolonie Plechovka kde žili maminčiny rodiče, tak že jsme k nim často chodili. Cesty tam byly polní, za deště se kola vozů bořila až po nápravy v blátě a za sucha se moc prášilo. Jezdily jenom koňské povozy. Krajina tam byla rovinná, pole úrodná a z dálky bylo poznat české vesnice. Ty byly obsázeny zahradami a chmelnicemi. U nás na Okolku byl na okraji vesnice velký březový park, kde byly cestičky na procházky a také levičky na odpočinek. Na druhé straně, kousek od vesnice byl hřbitov obsázený smrky. Ty bylo vidět hodně daleko. Pozavedení kolektivizace bohatší lidé na Okolkurozkulačili/skopřiskoy/ majetek/ a vyvezli na Sibiř. Někteří zavčas utekli a žili ve městě. Tatínek s maminkou pracovali v kolchoze. Na podzim v roce 1936 jsem začala chodit do 6 třídy v sousední vesnici Ivanoviči vzdálené 5 km. Byla tam 10 třídní škola. Chodilo nás tam více dětí. Vyučovací řeč byla ukrajinština, několik hod. ruština a 2 hod. týdně němčina. Učení jsem zvládala těžce.

Bylo to tím že jsme se často stěhovali a každý rok jsem se musela přispusobit novému prostředí. Vychodila jsem 7 tříd v šesti školách.

Nejvíce mi však vadilo to že jsem se domá neměla čas učit. Musela jsem se starat o 4 mladší sourozence když oba rodiče chodili do práce. Také docházka do školy zabírala 3 - 4 hod. denně. Naše rodina byla pohromadě tak nám bylo dobře. měli jsme co jíst, bylo také nějaké oblečení a obutí i když chatrné. Pak přišel rok 1937, v měsíci červnu, vidím to jako dnes. Brzo ráno jsem šla přes dvůr podojit kravku, kterou jsme stále sebou vodili, jak jsme se stěhovali, byla to naše obživa a velká pomoc. Najednou se objevili na dvoře 2 neznámí chlapi, vtrhli do

světnice a za chvíli odváděli tatínka pryč. Mně jako by někdo říkal, podívej se na něj, asi ho dlouho neuvidíš. A take se tak stalo že jsme se sešli až 3.10.1954, po 17 a čtvrt letech.

Těžko se mi opisuje náš život bez otce, ten den sebrali take tatínkového kamaráda, ukraince který měl blízko Okolku statek. Za pár dni zase Vládu Andersa který měl na Okolku Hospodářství. Ten rok sebrali postupně celou řadu lidí. Nebyli to nějakí velcí sedláci, tj byli zlikvidováni již v roce 1929, jednalo se o byvalé "seredňaki" zemědělce od 5 do 10 ha. Rodiny postižených nevěděly proč je sebrali a jaký osud je čeka. Většinou je již nikdy neviděli. V těch rodinách kde zůstala žena s malými dětmi byla situace zoufalá, tam se žilo špatně. Tak to bylo i u nás. Maminka byla slabší postavy, nás bylo 5 dětí nejmladšímu Fedovi bylo 2 roky. Když tatínka odvedli tak mi maminka nechala na starost děti a jela za otcem do Černachova aby mu odvezla chleba a prádlo. Tam s otcem ještě mluvila, předala mu věci a on ji řekl že je budou eskortovat do krajského města Žitomíru kde budou čekat na soud. Maminka se vrátila celá zničená, plakala a my jsme plakaly sní. Za několik dni mně nechala maminka děti na starost a šla pěšky 30 km. do Žitimíru aby mohla předat tatínkovi trochu jídla.

Tam musela několik dni sedět pod věznicí než mohla balíček předat. Nebyla tam samá, takových žen tam bylo stovky. Potom tam byla maminka ještě párkrát ale už ji nikdy k otci nepustili. Za nějaký čas přišel papír že Kijevská trojka odsoudila otce na 10 let nucených prací na severu sov. svazu. Za vinu mu dávali že rozvracel kolchoz. I když tožádná pravda nebyla, odvolání nebylo možné, take žádní svědkové ani obhajci k odsouzení nebyli potřební. Kijevská trojka jenom podepsala seznamy s návrhem na vyšší trestu aniž by ty lidi viděla.

Za pár měsíců nám otec napsal že je v táboře u města Mědvěžegorsk v Karelské oblasti. To je asi 500 km. na sever od Moskvy. Pracoval v lese ve velice těžkých podmínkách, špatné oblečení, málo stravy, a silné mrazy vydrželi jenom jednotlivci. Tatínek měl právo jednou za půl roku napsat rodině dopis, take ukrainec Kovalčuk a Vladá Anders směli psát. Ostatní z vesnice psát nesměli a take se o nich rodina nic nedozvěděla. Úřady nedávali rodině správu ani v případě úmrtí. Do vesnice se vrátili z celkového počtu 22 vězněných pouze otec a ukrainec Kovalčuk, kterému skončil trest 5 let nucených prací v roce 1942, to je v době války. Z tábora musel narukovat rovnou do do armády a na frontu. Ve válce přišel o obě nohy a byl propuštěn. S otcem se setkali znovu na okolku v roce 1947, když byl otec propuštěn na svobodu.

Když se tatínek po odpykání trestu vrátil, to už bylo 2 roky po válce, dozvěděl se že velká část těch vězňůných kteří se nechtěli přiznat k tomu co nikdy neprovedli, byli zastřelení ve věznici v Žitímíru. V září 1937 jsem šla do sedmé třídy, také mladší sourozenci chodili do školy. Maminka chodila do práce aby vydělala na naší obživu.. Byla ale utrapená a nemocná. Nemohla ale vydělat tolik aby jsme neměli nouzi. Ani zahumenka, kravička, prasátko a pár slepic pro pět dětí nestačilo. Z toho měla co jsme na zahumence nahospodařili musela maminka část prodat aby nám mohla koupit oblečení, obutí, školní potřeby a věci do domácnosti. Tatínek v dopise prosil maminku aby mu poslala usušené šlupky brambor, trochu cibule a čeněk, že hladoví a dostal kurděje, vypadáveji mu zuby od nedostatku vitamínů.

Na podzim když se zabílo asi 80 kg. prase tak maminka vyprala prasečí měchyř, dala do něho kousek zapečeného masa a zalila sádlem.

Do povolené váhy balíčku přidala sušené křížaly, cibuli, česnek a pár sucharu. Tatínek pak děkoval že mu ty balíčky zachránily život.

Horší to bylo na jaře, kravička přestala dojit, čekala telátko, zelenina se dojidala, brambor bylo také málo a chleba jsme neviděli kolikrát celé týdny. Trochu toho obilí co maminka v kolchoze vydělala nechala sešrotovat a z toho nám pekla v troubě v pekáči chleba.

Přidávala do toho brambory aby toho bylo víc a trochu jsme se najedli. V domě s námi bydleli dva tatínkoví bratři a děda jejich otec.

Děda nam občas přinesl ošatku mouky na chleba, někdy zase jablka. Nejmladší tatínkův bratr nám pomáhal jak jen mohl ale oni sami moc živobyti neměli. Teta s dvěma malými dětmi byla domá a stryc pracoval v kolchoze sám. Druhý stryc dělal v kolchoze brigádyra a myslel si že je něco víc než obyčejný kolchozník. Oni bídu neměli ale nepamatují se že by nám někdy něco dali. Měli jednoho syna o rok mladšího než jsem byla ja. Ten byl tak zlomyslný že když viděl že u nás není chléb, tak si namazal krajíc chleba sádlem a přišel ho jíst k nám. Mladší sourozenci kolem něho stáli a koukali a on se jim vysmíval. Někdy když přišel s krajícem sílně namazaným tak jsem ho prosila aby mi dal trochu sádla abych mohla omastit polevku kterou jsem dětem vařila. Za to jsem musela udělat práci kterou mu rodiče uložily.

Když nám bylo nejhůř tak se maminka odhodlala na představenstvu kolchozu poprosit o trochu obilí, že nemáme co jíst, tam ji nejprve řekli že kulacké parchanti mužou pochcípát ale potom se přece smilovali a trochu obilí ji dali. Velmi špatné to bylo také s oblečením. Chodili jsme napůl nani a bosí. Zimy tam byly moc mrazivé, bývalo hodně sněhu.

Když byly cesty hodně zavátý sněhem, tak nejmladší tatínkův bratr Slávek který dělal v kolchoze s konmi, zapráhl do saní a odvezl nás

do školy a odpoledne zase pro nás přijel. Na saně dal postrannice ze žebřináku, přes to hodil slámu, bylo to dost prostorné, tak že jsme se tam všichni vešli. mně půjčoval kožišek abych se do něj zabalila a nezmrzla, proto že jsem měla jen slabý kabátek. v roce 1938 přišlo nařízení že všichni kdo měli postaveny domky mimo ves na svých bývalých polích, se musí přestěhovat do vesnice. Na okraji vesnice jim kolchoz přidělil záhumnky a tam si museli svoje domky přestěhovat. Byly to většinou ukrajské rodiny. Povzoru čechu si vysázeli ovocné stromy, naučili se obdělávat chmel a s našimi lidmi se brzo spřátelili. Poscelení půdy se začalo orat traktorem. v obci bylo dost různých řemeslníků, truhlářů, tesařů, kovářů bylo několik z rodiny Penbuškových. Pobohatších sedlácích zustalo ve vsi dost zemědělských strojů a to sekačky na travu, sekačky na obilí - hrstovky, secí stroje, mlátičky, většinou to byly stroje dovezené z čech před první světovou válkou. Pěstování chmele přinášelo kolchozům velké příjmy. Vyžadovalo to také hodně ruční práce. Tak naše maminka pracovala ve chmelové brigádě. Na česání chmele se zvali lidé ze sousedních ukrajských vesnic. Po očesání chmele se drátek navíjel na cívky pro použití v dalším roce. Chmelovina po zaschnutí se vázala do otypek a v zimě se sní topilo. S topením to bylo vůbec moc špatný. Do lesa to bylo asi 15 km. a když jsme jednou do roka dostali povoz tak jsem jel s maminkou hadčlat si trochu soušek. Lepší to bylo když s námi jel strejda Slávek, to jsme přivezli pěknou furu. Stejně nám to na celý rok nemohlo stačit, tak jsme museli topit čím se dalo. Sušila se nať s brambor, sebrala se každá vetvička při prořezávání stromů a když bylo nejhůře tak se topilo i slámou.

když bylo hodně žhavého uhlí tak se to využívalo na upečení cukrové řepy, tou jsme také zaháněli hlad, který jsme měli stále.

Když byla kravička po teleti tak nám bylo lépe. To jsme si mohly uvařit mlékovou polévku a k večeři nám maminka dala každému hrneček mléka a 2 - 3 brambory, dle toho jak byly velké. Pak se šlo na kutě a ráno se muselo vstávat brzo neboť maminka musela do práce, děti do školy a před tím se musela poklidit kravička a drůbež a připravit snídani. Na snídani jsme zpravidla měli kafe z melty po domácímu vyrobené. To se upražilo trochu žita nebo ječmene, dobrá byla také pražená cukrová řepa. To se umlelo nebo utlouklo v moždíři a byla melta.

když bylo mléko tak se udělalo bílé kafe. Cukr byl málokdy ale maminka vařila sirup tak že jsme si také někdy zamlsali. Pravou pochoutkou byly maminčiny řepánky. To se nastrouhala cukrová řepa, namlél se mák a tím se plnily buchtý. Řepánky a chleba maminka vždy dělila a ostatní zamykala neboť to pro nás byla velká pochoutka.

Do školy jsem vycházela před 7 hod. abych to do 8 hod. kdy začalo vyučování stíhla. Zacházela pro mně Liduška Jandiková, ona byla o rok starší a chodila do 8 třídy. Její rodiče byli také kulaci a při zahájení kolektivizace se vzpíraly jít do kolchozu. Jednou když jeli Jandikovi do Černáchova, tak poníh začli střílet a paní Jandikovou zabili. Po pohřbu paní Jandikové odvedl pan Jandik 3 pozustalé děti k rodičům své ženy, starým Grmelovým a sám utekl. Až po létech se dozvěděli že je v čechách a děti se s ním setkali až v roce 1947, po repatriaci do čech. V roce 1938 jsem skončila 7 třídu a tím i školní docházku. Ihned jsem nastoupila do kolchozu do práce. To mi nebylo ještě plných 14 let. O rok mladší sestra miluška chodila do školy od babičky Entový do ukraínské vesnice Klityšt. Z Plechové to bylo také asi 5 km. Když ukončila 6 třídu tak se vrátila domu a musela také do práce.

Když skončila práce na chmelnici tak si na zimu brala maminka krmení telat. Jak začala práce na chmelnici tak šla maminka dělat ve chmelnici a my jsme převzali krmení telat. Ja jsem potom ještě chodila okopávat čepu a jiné plodiny. Nejvíce práce bylo ve žních. Ty velké lány se sekaly hrstovkami, my jsme vázali obilí povřislama a skládali do mandelů. Bosé nohy jsme měli do krve rozškrábané od strniště. Potom se obilí sváželo do stodol a tam se to po skončení podzimních prací mlátilo. Mlácení trvalo většinou až do nového roku, při dobré úrodě se to protáhlo i po novém roce. Ja jsem musela také chodit k mlátičce a dělat práci jako každá dospělá žena. Byla to těžká práce v prašném prostředí. Pro dodávky obilí státu se obilí stohovalo na poli a ihned mlátilo aby se dodávky splnily co nejdříve.

S technických plodin se u nás pěstovaly také lén, řepka, prosó, pohanka a dobře se dařilo okopaninám, melounům, dýním, turkum a pod.

V kolchoze se většinou všechno dělalo s konmi. Strojda Slávek nám vždycky zoral záhumenku a na jaře oral při sázení brambor. Byla to od něho veliká pomoc a obětavost když měl svých starostí dost.

Statek maminčiných rodičů na kolonii Plechová byl také na samotě a tak se museli přestěhovat do vesnice Okolek. Děda a maminčina sestra Andresová si postavili domky na okraji vesnice kde dostali záhumanky, každý 60 árů. Dědeček zase vysázel kolem domku ovocné zahrady a sám pracoval v kolchoze jako kolář. Dědeček nám také pomáhal jak mohl.

U nás na Okolku se všichni snažili pracovat poctivě i když v poslední době přibývalo dost ukraínských rodin. Okresní noviny "Komunar Černachivštiny" uváděl vždy kolchoz na prvním místě. Také na pracovní jednotku u nás dostávali lidé více nežli jinde. Jenom že v naší rodině neměl kdo ty jednotky vydělávat. Maminka byla slabá a často nemocná. Jednou se jí udelalo moc zlé, neřikala bolesti a řekla mi abych dala

do pytlíku trochu otrub, přihřála je na plotně a přiložila jí je na břicho. Maminka měla na břiše pruh od těžké práce a střevo se jí dostalo do toho protrženého útvaru. Nemohla to zamáchnout spátki tak měla tak hrozné bolesti. Já jsem se bála že nám umře tak jsem utíkala ke strýci Slávkovi aby nám pomohl. Strýc zajel do sousední vesnice pro felčara. Felčar byl starší pán ukrajinec zatlačil mamince střevo do břicha a tím se jí moc ulevilo. Za pár dní ji přivezl pas kterým siten pruh upínala. K lékaři to bylo 18 km. a takovou cestu by maminka nevydržela. Take my jsme byli často nemocní. Chatrné oblečení a špatná obuv působila že jsme byli celi promáčení. Ve škole se mšc netopilo tak jsme byli pořád nachlazení. Ještě když jsem chodila do školy tak jsem hodně vymrzla na nohy a dostala sem velké horečky. Maminka mně léčila bilihama a od dědy jsme dostali trochu medu tak mi maminka dělala čaje. Trvalo dost dlouho než jsem se mohla postavit na nohy. Bolesti v nohou se mi vracivali a budou mě trápit celý život. Vzpomínám si take že když byl tatínek ještě domá, začel Fedu trápit psotnik, bylo mu tehdy 1 rok. Byl celý promodralý a pomalu nejevil známky života. Rodiče si sním nevěděli rady. Dělali vše co mysleli že mu pomuže. Lékař nikde a porodní babička Sládková která pomáhala dětem bydlela na na druhém konci Okolku. Tatínek pro babičku Sládkovou došel a tá ředová pomohla.

Ráno byl hodně bledý ale spal klidně. Když mladší děti usnuly tak jsme se setrou Miluškou mysleli že je bratříček již mrtvý a přemejšlely jsme o tom jaky mu vystrojíme pohřeb. Tu dobu umíralo hodně malých dětí zvlášt když přišla nejake epidemie, jako záškrt, spála, černý kašel a take psotnik. Pohřby dětí a svobodné mládeže se u nas vystrojovaly s družičkami a mládenci. Každá družička musela udělat věneček s barevných hoblovaček. Starším lidem hrála na pohřbu Okolská kapela. Hodně mladších lidí umíralo na souchotiny / tuberkuloza /.

Od tatínka přišel občas dopis ve kterém prosil aby mu maminka posílala alespon sušené šlupky s brambor. Věděl že jsme na tom take špatně. Občas mu posílala balíček take babička Entová.

Když tatínka vyvezli tak si nepamatují že by nas maminka někdy zbilá páskem nebo vařečkou. Nějaký pohlavek sem tám padnul ale dokázala nám slovně tak promluvit do duše, že bych někdy raději držela pořádný výprask. Poslouchat jsme museli, od malička nas heski jmenovala. Mně říkala Aninko, druhá Miluške, třetí Olička, potom byl bratr Rostiček a mejmláďší Fediček. Od malička nas vedla k pracovitosti a skromnosti. Jen jí musíme děkovat za dobrou výchovu.

Take tatínek když po 17 létech přijel za námi do čech, tak řekl že kdyby on zůstal s 5 dětmi sám, tak bysme asi všichni poumírali do roka hlady.

Moc na našímaminku vspomínáme a vážime si její památku. Přišel podzim roku 1938. Olička chodila do české školy na okolku a také Rostik šel do první třídy. Horší to bylo s oblečením pro nás všechny. Na chlapce přešivala babička Entová ze starého šetstva a prádla, také na nás šila ze starých šatů co se kde dalo sehnat. V létě k nám jezdil jednou za měsíc žid s povozem a prodával obyčejné látky za vajíčka. Pokud jsme sebrali pár vajíček tak za to maminka koupila kousek kartounu na sukni nebo zástěru. Take ve vsi byl obchod s potřebami pro domácnost, jenom že my jsme neměli na nic peníze.

Ten rok si kolchoz pořídil také větší dislový motor a dynamo, to umožnilo zavést povesnicii elektriku, do každé domácnosti alespoň jednu žárovku. Svítilo se do půl noci a potom ráno když se šlo krmit.

Vedle kravína postavili strojovnu ve které byl ten agregát umístěný a vedle toho postavili stodolu do které dali velkou řezačku pašrotovník a tam se připravovalo krmení pro dobytek. Před vánocemi jsme dostali trochu obilí a trochu olejin, tak že jsme si v sousední vesnici vylisovali trochu oleje. Obilí jsme jemně sešrotovali, s toho se vyselá mouka a z hrubšího se vařila kaše a něco se skrmilo.

Na vánoce nám maminka napekla perníčky se sirupu. měli jsme uvařený švstkový povidlaa za vařený rybíz, na zimu to bylo dobré.

Vánoce byly bez stromečku a bez tatínka byly smutné, byl to také pracovní den, neboť se oslavoval pouze nový rok. v zámecké ulici nedaleko nás žila tatínková sestra Helena s rodinou. Ty nám také někdy s něčím pomohli i když sami měli 3 děti a stavěli domek.

Nejstarší syn Milouš a dcera Žeňa chodili se mnou do Ivanovic do školy. Nejmladší Mařenka byla ještě malá. Žeňa se dobře učila tak mi někdy pomáhala s úkoly. většinou když jsem k ní přišla tak mi něco nabídli k jídlu. Ponovém roce jsme dostali pár rublu tak jsme si mohli nakoupit věci do domácnosti, hlavně mýdlo, cukr, zápalky, sůl a vše ostatní co bylo zapotřebí. V zimě jsme do práce nechodily, jenom Miluška krmila telata a my jsme ji s maminkou pomáhaly. V zimních dlouhých večerech se četly české knihy. Ve vesnici byla velká česká knihovna pořízená ještě před první světovou válkou. Bylo tam hodně knih červené knihovny knihy historické a Jiráskovy romány.

Maminka nám četla a my když jsme šly spát, tak jsme se setrou pod peřinou snily o tom že poctivost zvítězí nad zlem, že se naše chudoba jednou změní na blahobyť, že budeme mít krásné šaty.

Nastal rok 1939, do práce jsme chodily jenom řezat řezanku pro dobytek a pak k jaru se vyvážel hnůj na pole, tak jsme chodili nakládat. Jaro přicházelo rychle. Potuhé zimě kdy byly mrazy až 30°

se koncem března oteplovalo, během 14 dní roztál všechn sních a pole rychlé osychaly. Zenské přebíraly v krechtech brambory na sázení. Tu práci dělalo 15 - 20 většinou mladých žen, tak že jsme si zpívaly a moc starosti jsme si do hlavy ne brali. Na záhumence jsme museli zasejt všechnu zeleninu a zasázet brambory. Okurky a rajčata jsme sázeli až po prvním máji. První máj se moc oslavoval.

Všichni kolchozníci se hned poráně schromáždili na prostranství v parku. Vyhřávala tam kapela. Kapelníkem byl Vláša Čilů, v kapele také hrála jeho sestra, většina muzikantů byli češi. Později se i ukrajinští chlapci učili drát a přidávali se ke kapele.

Po shromáždění občenu zahájilo představenstvo kolchozu a selrady mitinh. To trvalo skoro do poledne. Pak jsme se utíkaly domů najíst a trochu pomoci mamince. Odpoledne hrála hudba na sále pro mládež.

My se sestrou jsme si šly také trochu s děvčaty zatančit. Měli jsme chatrné šatičky a na nohách "mokrostupki", to byly plátěné boty. Učitelky připravily s dětmi kulturní vystoupení. Také naše Olička účinkovala, spívala české a ukrajské písničky a tancovala.

Uděleli jsme jí domá kroj který musela mít, byla to bílá halenka, bílé kalhotky a sukyňka s různobarevných pentlí. Bylo to hezké vystoupení když se děvčata točila a pentle se rozevlály různými barvami. Po prvním máji jsme už denně chodily do práce. Maminka do chmelové brigády, Miluška krmila telata a ja chodila do polní brigády. Když se přišlo s práce tak se rychle poklídilo, některá udělala večeři a šli jsme se sestrou na ulici za děvčaty. Ulice byla dlážděná, podél plotu byly lavičky na kterých jsme sedávaly, vyprávěli si nebo spívali. Brzo jsme ale chodili spát, proto že se muselo brzo vstávat.

Když se trochu oteplilo tak jsme chodili všichni bosí. Většinou v sobotu večer jsme se sešli u některé kamarádky, tam kde měli větší dvorek, přišli také chlapci s hudebními nástroji, většinou to byla balalajka, mandolina, kytara, někdy také housle. Hrali různé tance, válčiky, polky, mazurku, krakovjak, karapěť, jabločka, Kozačka nebo české tance jako "šla naninka do zeli" a jiné. Také ukrajské děvčata snámí spívaly česky a většinou se naučily dobře česky mluvit. Neďaleko od nás si přestavěla domek ukrajská rodina Černiševých. Ty měli 3 děti v našich letech. Nejstarší byl syn Petr, druhá byla Jevdoška, stou jsem kamarádila a nejmladší byla Marie. Ty měli právě pěkný dvorek kde jsme ponejvíc dělali tancovačky. Tancovalo se nejpozději do 10 hod. večer a pak hajdy domů, žádná vejmluva neplatila. U našeho domů jsme měli hezkou květinovou zahrádku. Několik keřů pivoňek, různé letničky a pár keřů šeriku. To bylo vůně, když si člověk sedl večer na lavičku tak zapomněl na všechny strasti života a věřil že přijdou lepší časy.

Starší bratr babičky krejčíkové, strejda knitlu sebral po ulici 8 - 10 krav z jednotlivých usedlostí a honil je na pastvu na louku. V poledne je přiháněl a odpoledne po podojení je zase hnal na pastvu.

A když jsme chodily do práce 3 tak jsme ještě nevydělávali dost aby to stačilo pro 6 člennou rodinu. V roce 1939 vtrhla sov. vojska do Polska / 17 září / a následovně v zimě roku 1940 do Finska. Strejda Slávek musel narukovat do armády, malý chlapeček jim zemřel a zůstala jen dcera Zina, byla o 6 let mladší. Strejda šel z jedné války do druhé. Když byl na Finské frontě, tak jako vozač měl jednu cestu do Mědvěžegorska. Rozhodl že tam vyhledá tatínka. Jeho adresu měl. vzal sebou nějaké potraviny aby mu je předal. Tábor našel ale na vrátnici mu řekli že jsou daleko na práci v lese a vrátí se až večer. Strejda se tenkrát s otcem neviděl ale nechal mu tam balíček.

Ku podivu otec později psal že potraviny dostal a moc děkoval. ten rok byla celkem dobrá úroda a ke konci roku jsme dostali nějaké peníze a maminka zajela do Kijeva a každému koupila nějaké oblečení a obutí. Se sestrou jsme byly šťastné že máme v čem vyjit mezi mládež.

Občas když jsme přišly v sobotu dříve s práce, tak jsme se šli podívat k babičce a dědovi Entovému na Plechovou. Vedle dědy měla domek mamčiná sestra Ola Andresová, strejda dělal v kolchoze účetního, měli tři holky, ty byly mladší nežli my. Teta byla s dětmi domá.

Jelikož byla švadlena tak nám občas něco spíchla ze starších šatů. to dlouho nevydrželo ale do práce to bylo dobré. když se to trhlo tak se na to dala záplata a chodilo se dál. Za záplaty se nikdo nestyděl.

Druhý velký svátek byl 7 říjen " VRSR " to se oslavovalo podobně jako o prvního máje. Tancovačka se protáhla přes půlnoc ale my se sestrou jsme museli v 10 hod. domů, proto že by nás maminka podruhé nepustila. To už jsme většinou tancovali s chlapci. Na podzim jsme dostali z kolchozu trochu obilí, také nám půjčili z kolchozu povoz a my jsme si semleli v městečku Puliny, vzdáleného asi 12 km. pěknou pšeničnou a žitnou mouku. V našem domě byla společná pec pro všechny tři rodiny. Povyndání chleba jsme měli připraveny nakrájená jablka a sušily jsme křížaly. Před vánocemi jsme poslali zase tatínkovi balík ale i my jsme měli ten rok více jídla. Od dědečka jsme dostali jablíčka a oříšky. Dědeček se po druhé oženil, vzal si ženu o dost mladší ale ona se o něho dobře starala, byla dobrá hospodyně a snámi se dobře snášela. Pomáhala nám a radila kde mohla. Ona byla stará panna, měla jen ženatého bratra a sestru Kristinu, která v 35 letech zemřela na ledvinovou nemoc. Povanocích moc práce nebylo tak jsme se s mládeží domluvily že budeme skoušet hrát divadlo. Na okolku se vždycky divadlo hrálo. Skoušku jsme dělali většinou v bytě kde měli větší místnost.

když jsme měli hru nacvičenou tak jsme dělali generální skoušku v sále. Bylo tam pěkné jeviště a hodně kulis z dřívějších dob.

Posvesnici jsme vyvěsili plakáty kdy budeme hrát, vytopil se sál a nastavěli jsme lavice na sezení. V prvních kusech jsem měla trému že něco pokazím ale později šlo všechno docela dobře.

Tu zimu jsme nastudovali dvě hry, jednu ukraïnskou a jednu českou. V té době tam moc zábavy nebylo. Putovní kino dojíždělo jednou za čas, o televizi se ani nevědělo a nepamatují se že by někdo měl radio. Sestra miluška v ochotnickém souboru nebyla, nebavilo ji to. Na představení však s maminkou chodila. Hry se všem moc líbily a sál byl vždy plný.

tehdy si lidé dělali zábavu sami. Hodně se spívalo, vypravěly různé příběhy a anekdoty. Hrály se hry jako prstynek a fanty. K nám

take k nám chodila mládež ráda. Když k nám přišli tak maminka šla k některé sousedce si popovídat a tak nám ubíhaly dlouhé zimní večery. U babičky na Plechvě měli take své starosti. Nejstarší z maminciných bratru si vzal za ženu ukraïku. Babička s dědou byli moc proti tomu sňatku. Proto se se snachou moc nenavštěvovali. Mladí měli spolu tři děti. Když vyrostli, tak druhý syn Kola si vzal češku z Okolka, Ruženu Cvrkovou a měli spolu chlapce Vládu a holku Ženičku. Třetí byl stryc Šáša který vystudoval na učitele. Poslední ze synu Entových Byl Jarouš. Ten si take vzal ukraïku. Babička se to take nelíbilo. Teta Helena byla moc hezká holka, měla dlouhé, krásné copy. Její rodiče měli větrný mlyn který museli take přestěhovat na Alinovku. Otec Helenky neměl jednu ruku ale práci ve mlýně většinou zvládal sám. Později mu pomáhali 2 dorůstající synové a take děda Entu, hlavně mu dělal truhlářské práce při opravě mlýnského zařízení. Později si děda sbabičkou tetu Helenu moc oblíbili.

Sestra babička Entové měla za muže Kutka, v rodině měli 7 dětí. v roce 1933 někdo nahlásil vesnickým policájtům že mají schované obilí, ti přišli a všechno jim sebrali. Rodina trpěla velký hlad a nejmladší synek zemřel hladu. Nejstarší syn vláda se vyučil krejčím, vydělal si dost peněz, koupil si fotoaparát a dělal fotky pro celou vesnici. Take si jako jeden s prvních koupil gramofon a hodně desek, tak že jsme tam někdy chodili s holčkama poslouchat písničky.

Na jaře jsme s kamarádkou Kateřinou dostali za úkol pást prasata. Kousek za vesnici byla louka a olšové keře. Kus té louky bylo ohrazeno, byly tam dány žleby do kterých jsme musely nanášet vodu a šrot. Brzo ráno před východem slunce musely být podsviňčata na pastvě. Přes den zalezly do křoví a když pominulove dro, zase se

pásly. Kvečerů jsme je zaháněli domů. Po žních se pouštěly na strniště kde si sbíraly klásky. v zimě jsme praseta vařily brambory, míchaly je se šrotem a rozašely do koryt. Vykrmená praseta se vozila na jatky a my jsme si vydělali dost prac. jednotek. Kolchoz tržil hodně peněz za chmel a ovoce. Kolchozníci si začali kupovat jízdní kola a radia.

Na jaře 1941 končila práce na zahrádce, začly kvest stromy a my se sestrou sme se nemusely stydět jít mezi mládež. měli jsme již celkem pěkné šaty a dobré boty. Take 1. máj byl slavnostní. Po prvním máji chodili již všichni pravidelně do práce. . Až přišel červen 22.

Byla neděle 22. června. Sousedovic chlapci měli radio na sluchátku, vyběhli na ulici a křičeli že začala válka, že němci přepadli

Sovětský Svaz. Němci postupovali velmi rychle, asi 30 km za den. K nám přišly první kolony asi na 14. den po zahájení války. Ve vojsku byli ti chlapci co sloužili voj. presenční službu a ti co byli povoláni do Finské války a nebyli ještě propuštěni domů. První skupinu mužů sov. zmobilisovali právě v den co k nám dorazily první němci.

V okresním městě Černachiv tyto odvedence, ještě neozbrojené zajali a všechny postříleli. Potom si chodily rodiny hledat svoje muže a syny aby je mohli doma pohřbit. Když začala válka a sověti ustupovali, přišel příkaz z okresu aby byly zničeny všechny stroje. Předsedové kolchozu a selsovětu na to dohlíželi aby se všechno rozbilo. Take měl být odehnán veškerý dobytek. Na to však už nebyl čas.

Oba předsedové utekli před příchodem němců. Přes naší vesnici prošlo několik kolon německých vojáků, jak pěchoty tak i jízdy na koních a cyklistů. Take procházeli slovenští vojáci. Ti když uslyšeli že mluvíme česky tak se moc divili kde se tady bereme a byli zvědaví jak tady žijeme. Neměli ale moc času se s náma vybavovat, museli s němci dál zabírat ukrajinu. Zně byly na krku. Ve sesnici zůstalo ještě dost chlapů řemeslníků kteří se snažili opravit ty stroje ce se ještě opravit daly. Tovšak nestačilo a muselo se vyrukovat na sklizeň s kosama. Obilí se sváželo do stodol a pak postupně mlátilo. Ja jsem odnášela plevy do přístodůlku a tam to nejvíce prášilo.

Měla jsem oči bolávé, červené. Maminka mi na noc prikládala na oči ořechové listy. To mi trochu pomahalo. Po vymlatu se snažilo vedení kolchozu vydat lidem obilí co si kdo vydělal. Hodně se muselo odevzdat němci. Ten rok na podzim si si němci sebrali z kolchozu ty nejlepší koně. Ještě štěstí že už bylo zaseto. Potom někde naši sehnali pár zubožených koní kteří již nemohli táhnout a němci je nechali na cestě. Ty koně jsme do jara trochu vykrmili a dalo se s nimi vyjet na jaře do pole. O tatínkovi a strejdovi Slávkovi a Sášovi

jsme nic ne věděli. Když se fronta přiblížila k Leningradu tak jsme tušili že naši tatínka odsunuli někam dál do ruska. Neměli jsme už žádnou možnost mu nějak pomoci s jídlem. 12 km. od naší vesnice bylo městečko Puliny kde měli posádku slovenští vojáci. Tí když se dověděli že jsme česká vesnice a že máme českou kapelu, tak se domluvily s pánem kapelníkem že jim v sobotu zahraje a že si přijedou zatancovat.

V sobotu přijelo plné nákladní auto vojáku a zábava se uskutečnila. Spívaly se české a slovenské písničky a my děvčata jsme se dobře bavily.

U půl noci vždy zábava skončila, vojáci museli odjet na posádku. To se uskutečnilo ještě párkrát. Na jaře v 1942 roce přišel příkaz od němcu z okresního města Cernachova že musí obec poslat 10 mladých lidí na práci do krajského města. Obecní správa vybrala 5 chlapců a 5 děvčat. Mezi děvčaty jsem byla také já. Příklad den nás odvezly povozem do Zitomíru. Mezi chlapci byli 2 zedníci tak je nechaly ve městě opravovat ubikace pro německé vojáky. Nás děvčata odvezli asi 15 km. za město kde se stavělo polní letiště. Bylo nás tam asi 200 děvčat a museli jsme s lopatami rozroznávat letištní plochu. Ubytování jsme byli ve starých kasárnách kde byly dřevěné palandy prostřené slámou bez lůžkovin. Na tom jsme spaly. Ráno jsme v jídelně každá dostala 250 gr. chleba na den, ke snídani hrnek černé melty, také večer byla jenom černá melta. V poledne byl talíř řídké polévky, vývar s konských kosti. Dojedli jsme také zbytky zásob co jsme měli s domova a začali jsme hladovět. V neděli se nevědělo tak jsme se dohodli že v sobotu po práci utečeme domů pro nějaké jídlo. Náš barák byl oplocen píchlavým drátem, tak jsme si předem vyhlédli místo kde se dá podlezt a po setmění jsme utekli a šli skoro 50 km. pěšky domů. Šli jsme celou noc a byli jsme moc unavení a hladoví. Maminka v neděli ráno upekla nějakou placku a pár vajíček, co doma bylo a odpoledne jsme zase nastoupili cestu zpět. V pondělí ráno jsme musely být na pracovišti neboť se při nástupu do práce prováděla kontrola. V neděli se po nás žádný neschánil. V tom domě co jsme byli ubytováni nám také promítali německé filmy. Docházel tam také slovenští vojáci. Těm jsme řekli že trpíme hladem a oni nám občas přinesli kousek chleba a kelímek marmelády.

Jednou večer jsme leželi nahoře na palandě a povídali si. Dole chodil starší německý voják který nás hlídal. Najednou jedna z ukrajinských děvčat začala mluvit mužským hlasem. Němec lezl po palandách stahoval z nás přikrývky, svítil nám do obličeje ale chlapa nemohl najít. Byl už celý rozrušený. My jsme okřikovaly holku aby ho už ne draždila, bály jsme se aby některou ne zastřelil. Na letišti jsme pracovaly dva měsíce a skoro každou sobotu jsme chodily domů. Když

jsme se vrátili do vesnice tak se ve vsi říkalo že se bude vyvážet do německa na práci. Tí co pracovali v krajském městě že nebudou muset.

Nebyla to ale pravda. Každou chvíli přijeli z okresního města gestapáci a odvezli si několik mladých lidí. Přes léto sebráli skoro všechnu mládež nad 18 let. Také Ůá s miluškou jsme měli jít. Maminka ale v první fázi němce uprosila že nám otce vyvezli komunisti na Sibiř a že má ještě další malé děti. Potom nám někteří sousedi začali vyčítat že kdyby jsme byli v německu, tak by jejích děti pustili dřív.

Když už bylo nebezpečí že do německa budeme muset, tak nas maminka odvedla k babičce Entové a tam jsme se schovávali. Pomáhali jsme babičce v domácnosti ale museli jsme dávat pozor aby nas nikdo z Okolskejch nezahlédl. Chodili okolo babiččiná domu do okresního města a často se tam někdo stavěl napít se vody nebo si jen popovídat.

Jednou zase přijeli gestapáci s ukrainskými policajty pro lidi do německa na práci. Vzáli jedný manžele kteří neměli děti a přišli si také pro nas. Když jim maminka řekla že nejsme domá a neví kde jsme., tak si vzali jí. Domá zůstala jenom Olinka které bylo 14 let a dvě mali chlapci. Maminku odvezli do okresního města, tam bylo schromážděni lidi z okresu, které potom odváděli do Zitomíru na nádraží odkud je posílaly do německa. Při přesunu do Zitomíru šla maminka kolem koňského povozu a přidržovala se vozů. všimla si že jeden z jejích strážců si jí prohlíží a potom ho i maminka poznala. Byl to chlapec který u nas sloužil když jsme ještě soukromě hospodařili na statku na Vyďumce. Přitočil se k mamince a řekl jí ať si vezme svůj uzlík z vozů a spomaluje chůzi aby se dostala k poslednímu vozů. Sám také zůstal pozadu a když šli kolem keřů tak maminku strčil do křoví a řekl jí aby šla domů. Maminka se ještě v noci dostala k nám na plechovou a všechno nám vyprávěla. Je vidět že se dobro také někdy dobrém oplácí. Když u nas zmíněný strážce sloužil začházely jsme s ním jako s členem rodiny a on si to dobře pamatoval a dle toho se zachoval. Ještě potmě se vrátila k dětem na Okolek ale my jsme zůstali nadále schováni u babičky Entové. Náš pobyt u babičky nezůstal utajený lidé na Okolku začínaly něco tušit a bylo nebezpečí že se vše prozradí a nuceným pracem v německu se ne vyhneme. Babička s maminkou hledaly nějaké řešení. Babička Entová byla narozená v osadě Májovka mezi Rovným a Dubným na západní Volyni. Pocházela z rodiny Pokorných a také ve vesnici Podhajce měla bratrance a sestřenici, tetu Višněrovou. Té napsala že my dvě její vnučky se nemáme kam podít a jestli by sme mohli k ní, kde by nas přihlásili jako služky. Na západní Volyni byli soukromě hospodařící rolníci a tí sedlaci kteří měli více pozemků mohli zaměstnávat další pracovní síly. Tak asi měsíc před vánočními

svátky se naše Miluška s námi rozloučila a šla na hlavní silnici co šla z Kijeva na Rovno a Dubno a tam stopovala auta. Stála v těch místech kde kdysi stával náš statek, po kterém zbyla jenom prohlubeň po studni.

Měla štěstí, zastavilo jí nákladní auto a ještě ten den se dostala do Dubna. Potom šla asi 8 km. pěšky do Podhajců k příbuzným kteří jí zavedli k sestře stryce Pokorného, která byla provdaná za Antonína Svítka a měli statek v Podhajcích. Ani jsme se ještě nedověděli zda se Miluška v pořádku dostala na místo a už mě mamínka asi týden před vánocemi vypravila na cestu. Do ranečku mi mamínka svázala pár hadříků, kousek chleba a láhev vodky pro případ potřeby nějakého úplatku, s tím jsem se vydala na cestu a době války, v zimě asi 200 km.

Ted si teprve dovedu představit co prožívala mamínka když tatínek byl na Sibíři, nevěděla jestli je ještě živ a my dvě jsme odešli do neznáma a nikdo nevěděl jestli se ještě jednou setkáme. Cítila velkou odpovědnost za záchranu dětí a nikdo ji nemohl poradit zda to co dělá je správné a že jí někdo v budoucnu nebude vyčítat že měla postupovat jinak. Život ukázal že dělala správná rozhodnutí. Po mém odchodu zůstala mamínka s Olínkou a dvěma brašky samá. Olínka musela do práce do kravína kde s kamarádkou Božkou krmily a dojily asi 40 krav. Samy musely s chromým koněm navážet krmení a donášet vodu ze studny. Rostla přes léto pásli krávy i sousedům aby si něco přivydělal.

Nejmladší Fédě pásli husy.

Z domova jsem vyšla ještě za tmy aby mně nikdo neviděl. Šla jsem 12 km. na hlavní silnici. Začal padat hustý sníh a auta přestala jezdit.

Šla jsem tedy pěšky v naději že mně snad nějaké auto dojede. Přemýšlela jsem kam asi jdu a co se mnou bude. Po polední mně dojel ukrainec s jedním koničkem a kousek mě svezl. Bylo k večeru tak jsem ho poprosila jestli by mně nechal u nich přespát. On souhlasil, zajeli jsme kousek od hlavní silnice kde měl malý domek. Manželka s dětmi ho čekala a divila se koho jim to vede. On jí vysvětlil že jdu do Dubna a prosím o přespání. Dali mi najíst a poskytli nocleh. Brzo ráno jsem se zase vydala na cestu. Sněhu bylo po kolena a další padal.

Auto vůbec nejezdilo. Sem tam mně někdo svezl saněmi ale když měli náklad tak jsem byla ráda že mohu jít ve vyjeté koleji. Tak jsem se dostala k městu Rovno. Jelikož se už stmívalo, zašla jsem do jednoho domku poblíž silnice. Byla tam česká rodina. Řekla jsem jim odkud a kam jdu. Dali mi najíst a nechali přespát. Ráno posnídání mi dali ještě kousek chleba na cestu. Cesta byla trochu více projetá saněmi a také sem tam projelo nějaké auto ale žádné mi ne zastavilo.

Před Rounem u jednoho mostu stáli němečtí policajti a kontrolovali doklady a hlavně co se veze na saních. Ja jsem mezi nimi prošla když

kontrolovali jedny saně. mně si ani nevšimli. Tak jsem šla dál až jsem přešla město a ptala jsem se jestli jdu dobře do Dubna. Pán co jsem se ho ptala mi řekl že tá sílnice vede do Lucka a a sílnice Do Dubna je asi 5 km na iné straně . Byly tam roviny a stromořadí kolem sílnice na Dudno bylo vidět. Abych si skrátila cestu, tak jsem se pustila přes pole. Než jsem v hlubokém sněhu přišla na Dubenskou sílnici tak jsem byla moc unavená a už se skoro stmívalo, tak jsem zašla do chalupy poprosit o nocleh. Zila tam take česká rodina, ty mi dali najíst a nechali přespat. Ráno jsem se dala na další cestu.

Šla jsem pěšky, do Dubna to bylo ještě asi 38 km. Ten den jsem se dostala k české osadě, nevzpomínám si jak se jmenovala. Zašla jsem do domku poblíž sílnice a poprosila o nocleh. měli tam několik malých dětí a hospodyně se připravovala na pečení koláčů a vánoček. vtipávali se mně kam jdu a řekli že do Podhajců to mám už jenom 10 km. Byla jsem ráda že už to putování skončí. Ráno jel hospodář do města, tak mě vzal sebou a ukázal mi cestu do Podhajec. Po polední jsem přišla do Podhajec. Dům strýce Pokorného stál na okraji vesnice. Když jsem tam zašla a řekla kdo jsem tak mně přivítali, dali najíst a pak se mnou šli k Svítkovým kde byla sestra Milena . Tam jsme prožily štědrý den a vánoční svátky. Vzpomínaly jsme na domov, maminku, sourozence a tatínka. Ihned po svátcích mně odvedli k sestře Toněka Svítka, která si vzala za muže bratrance, take Svítka. To všechno jenom kvůli majetku.

vedlo se jim dobře, bídu a hlad nikdy nepoznali. Zavedli mně do chléva kde bylo několik krav a prasat a ukazali mně co a jak budu poklízet. Hospodyně mně seznámila s domácími pracemi v kuchyni kde jsem musela pomáhat. Hospodáři měli 2 dětí, 8 létého chlapce a 5 letou holčičku, Na děti bylo potřeba kaké dohlížet. Tak mi začal rok 1943. Hospodáři se mně večer ptali kolik by mně měli za služby platit. Ja jsem řekla že nic nechci, jenom jídlo a nějaké oblečení. Hospodář začal nařikat že nikde není nic ke koupí. Pověděla jsem jim že nechci nějakou parádu, stačí když mi třeba ze starého necháji něco přešít. Tak jsme se domluvily. Potom mi hospodyně dala slánník abych si ho nacpala slámou a na noc dala do kuchyně ke kamnům. Hodila mi tam slabší deku a tam jsem měla spát. Jejich rodina spala v postelích pod peřinami. Když nastaly větší mrazy tak mi bylo moc zima. Brzo ráno jsem musela stávat, dojit a krmit krávy a prasata. Přes den jsem jezdila s hospodářem do lesa na dříví. Práce mně nevadila na tu jsem byla zvykla s domova ale to zacházení jako se služkou a rejpání " vy kolchoznice " mě ponižovalo.

Kolikrát jsme si s Miluškou říkaly, že bychom jim přály aby se na pár let do kolchozu dostaly. Nejhorší bylo to že jsem v noci pro velkou zimu málo spala. Domá jsem byla zvykla spát pod peřinou.

Když jsem to už ne mohla vydržet tak jsem šla za tetou Višněrovou

a řekla jí všechno, že tam nechci bejt a že se raději nechám odvezt do německa. Teta Višněřová mi řekla abych to ještě pár dnů vydržela že se mi po nějakém místě poohlédne, řekla mi také že psala babičce Entoví, že jsme obě s Miluškou v pořádku došly do Podhajec. Višněřoví měli menší domek a kousek pole, které si sami obdělávali. Měli jednoho syna Vláu. Byl asi o 2 roky starší nežli já. Byl to velmi hezký a slušný hoch, Nedožil se konce války, padl u Dukly jako voják naší zahraniční armády. Krátce po nás přišel do podhajec také mamincín bratranec Vláu kutku co byl kréjčím. On byl svobodný a utekl z Okolku aby ho nevyvezli do německa na práci. Stréjda Pokorněj mu scháněl u sedláků práci, kdo co potřeboval ušít a tak jsme se tam protlovkali a čekali na dobu až se budeme mocí vrátit domů.

Ze pár dní za mnou přišla teta Višněřová a řekla že mi našla nové místo u Křivinských. Svítkovům řekla že u nich nechci byt, proto že nemůžu v noci zimou spát. Ani nevím co jí na to řekli. Teta mně zavedla ke Křivinským. Byly to mladá polská rodina. Pán dělal hajného v Podhájeckých lesích. Měli 3 letého chlapce a paní čekala druhé dítě. Měli 2 kravky o které jsem se musela starat a také pomáhat paní v kuchyni. Tam jsem se cítila dobře, brzo jsme si na sebe zvykly a byla jsem jako člen rodiny. Asi měsíc před velikonoce se paní narodil druhý chlapeček, dali mu jméno Kazik. Pán odcházel každý den do lesa a já se starala o krávy a domácnost. Paní pečovala omimino. Asi 14 dní po té co se narodil Kázik, dostáli domácí hroznou správu že pánovi zavraždili Benderovci bratra. Byl z toho velký smutek v rodině. Ten den jsem sekala dříví v kůlně. Vzpomněla jsem si na rodiče a plakala jsem. Jak jsem levou rukou držela poleno, tak jsem si usekla sekerou břicho velkého palce. Odhodila jsem sekéru, zamáčkla ránu a utíkala do kuchyně. Teklo moc krve, paní se lekla ale ihned mě začla ošetřovat. Vzala kousíček černého chleba, v komíně u pece naškrábala trochu sazi, uhnětla z toho placičku a přiložila to na ránu. Potom to zavázala bílým plátnem. Hněvala se že jsem tak neopatrná, že teď na svátky budou křtiny, bude hodně práce a ja mám zraněnou ruku. Asi zatýden po zranění jsme obvez sundali a rána byla docela pěkně zacelená. Ještě nějaký den jsem to měla zavázaný a bylo to dobrý. Velikonoce a křtiny jsme oslavily dobře. Přijela matka paní Křivinské s dcerou a synem a ještě pár přátel. Radost všech kazily zvěsti že Benderovci vraždi Poláky. mordují celé rodiny včetně dětí. Přívrževci Benderovského hnutí začali razit takovou ideologií, že pro osvobození ukrajin je nutno vyřezat všechny její nepřátele a to až do třetího pokolení. To znamená Židy, Poláky, Rusy, Němce, komunisty, komsomolce i když byly ukrajské národnosti

Představovali si to tak, že němce při ústupu odzbrojí a sov. armádu přemůžou. Říkali že mají čtyřicet tisíc mužů ve zbraní. Zabili každého kdo o jejich záměrech zapochyboval. O Čechách říkali že na Ukrajinu přijeli se psími spřeženími a že také tak odjedou. Přesto v každé české vesnici někoho zabili. Většinou to bylo vyřizení nějakých osobních účtů, nebo si někdo nechal pozor a něco nevhodného řekl:

Nějaký den po svátcích, večer přišel pán z lesa a přivedl asi 14 letého židovského chlapce. Ten měl prostřelený krk. Z hospodyně jsme mu ránu vymyly a ovazaly. Nemohl jíst, jenom se napil teplého mléka. Hospodář mu udělal skrýš ve chlévě u krav a tam ho schoval. Chlapec nám později vyprávěl že v lese měli žide vykopaný bunkr ve kterém se ukryvali. Na nějaké udání je němci našli a všechny postríleli. Jenom ten chlapec zůstal na živu, jmenoval se Jojne. Po čase se chlapec uzdravil a hospodář jej někam odvedl. Když němci odešli tak jsem se s ním jednou setkala v Mlynově. Moc nám děkoval že jsme mu tehdy zachránily život. Za pár dní po příhodě s Jojnem, někdo v noci bušil na dveře. Hospodář se šel podívat a přivedl do kuchyně moc vyjeveného člověka. Byl to Polák který žil s rodinou u Podhajských lesů. Když se ten člověk trochu uklidnil tak vyprávěl že k nim přišli Banderovci, vyvedli jeho, ženu a 2 děti ven, domek vyrabovali a zapálili. Je pak odvedli do polí kde si museli vykopat hrob. Postavily jekjámě a stříleli

Při prvních výstřelech ten pán se dal na útěk, skočil do úžlabiny a podeřilo se mu utéci. Potom ho hospodář také někam odvedl. Hospodáři se byly děle v Podhajcích zůstat. Pán přestal chodit do lesa a připravovali jsme se na stěhování. Každou noc plály požáry polských usedlostí. Každá den jsme se dozvídaly o nových morděch. Poláci hledali záchranu ve městech kde byly německé posádky. Kdo se opozdil byl zabit.

V Podhajcích bylo několik chlapců a děvčet s kterými jsme se skamarádily a občas si také při harmonice nebo gramofonu zatancovali.

Občas jsme také s miluškou psaly mamince na Okolék ale ona dopisy nedostávala. Němci ustupovali, fronta se blížila a pošta směrem na východ přestala fungovat. Křivínští mi řekli že se stěhují do Mlynova a že by byli rádi kdyby jsem šla s nimi. Musím se ale rozhodnout sama.

Do Mlynova to bylo kousek tak jsem se rozhodla že s nimi půjdu. ve větším domě na pokraji města pronajal hospodář 2 místnosti a větší chodbu. U domu byla také kůlna kam jsme ustájily naše 2 krávy. Za domem byl travnatý kopec a na něm dost pastvy pro naše kravky. Asi 2 km. od Mlynova byla polská osada Stomorgy, tam měla usedlost a polnosti maminka moje hospodyně. Také usedlíci z této osady se postupně odstěhovali do Mlynova

Muži ze Stomorg jezdili přes den do své osady sklízet úrodu nebo obdělávat zeleninu. Jezdili jenom ve skupinách a ozbrojení aby se mohli ubránit přepadení Banderovců. Take my jsme jezdily na Gmírův statek sklízet, zeleninu i obilí. museli jsme být z něčeho živí.

Hospodyně zůstávala s dětmi doma a já s hospodářem a Stáškem jsme jeli povozem, chlapi si brali do vozů pušky. Horší to měli ti Poláci kteří utekli jenom se zdravou kůží a museli nechat všechno. Pokud byla jejich usedlost někde na samotě nebo v Ukraínské vesnici tak se tam nemohli ukázat. Ty soblibou Banderovci umučily a hodily do studny.

Ženám uřezávaly prsa, vypichovaly oči, uřezávaly uši. Byly viděny lidé přibití kulem přes břicho do země. Někde zase celou rodinu svázali a nechali uhořet v domě/ museli pry šetřit munici /. Koncem roku 1943 začali Němci vytvářet Polskou policií / přepadové komanda / a to hlavně z lidí kteří unikli Banderovcům. Ty pak posílaly na trestné výpravy do ukraínských vesnic. Pochopitelně že zastřelili každého komu se nepodařilo utéci. V tu dobu tam působily take ruští partyzáni. Ty se museli mít na pozorů před Němci, Banderovci, Polskou policií a Ukraínskou policií která zůstala věrná Němcům. Každá s uvedených stran měla svou pravdu a dožadovala se podpory obyvatelstva hlavně Čechu kteří byli majetní. Krutě trestala ty kdo poskytl pomoc jinému i když to bylo pod pohrůžkou zbrání. Těžko bylo se vyznat kdo je kdo, zvlášt když si každý mohl navlíknout na sebe co chtěl a většinou všichni ovládali ruštinu, ukraínštinu, polštinu a židovské skupiny take němčinu. Těch bylo ale málo. Tak že člověčku vyznej se v tom a neudělej chybu chceš - li vyváznout se zdravou kůží. Pasla jsem kravy, naše, Grimových ve Stomorgach. Každý den bylo vidět nějaký požár z Polské usedlosti. Jednou se objevil na obzoru široký požár a trval dva dny. Večer jsme se dozvěděli že to hořel Český Malin. Vypalili ho Němci pod záminkou že tam nechali přespat oddíl sov. partyzánů gen. Kopyaka. Všechny obyvatele Českého Malína byli postřílení nebo upaleni. Celkem to bylo 374 Čechu a 132 ukraínců. Zachránili se jenom ti kteří byli mimo obec a ti kteří odváželi narebovaný majetek a co hnali dobytek. Když projížděly lesem, začlo moc pršet, strážní se ukryli pod cely a to umožnilo jejich útěk. Ze Stomorgu to bylo do Českého Malína asi 18 km. Když jsme nocovali ve Stomorgách, tak měl každý připraveny u postele šatstvo a obuv. Když někde začla střelba, tak každý popadl své věci a utíkali jsme se schovat do obilí. Chlapi se zbraněmi zůstávali hlídat celou noc. To se stávalo často. Tu dobu se k nám přistěhovala z vesnice Dorostaj, polská rodina Radzevičových. Měli 2 syny. Starší Franek byl ženatý a měl dvě děti.

Mladší byl o 2 roky starší než-li já , tak jsme se seznámily a byl to dobrý kamarád. Oni měli v Dorostajích majetek a také jsem jim chodila pomáhat když mlátili obili. Pani Radzevičová byla velmi hodná žena. Chovala se ke mně jako máma. Pomalu přišel podzim, sklízela se zelenina a vybíraly se brambory. Jednou nad ránem v Mlynovském bytě někdo začal bouchát na dveře a když hospodář otevřel tak tam byli němečtí policajti. Kontrolovali doklady. Já jsem neměla žádné potvrzení o zaměstnání, jenom křesťný list, tak mě sebrali.

V místnosti nas schromáždily hodně a druhý den nas měli odvezt do Dubna a otransportovat do Německa na práci. V jedné místnosti jsme byli my děvčata , v druhé muži. Hlídeli nas policajti. Do místnosti přišel jiný policajt a zavolal moje jméno abych šla k vyslechu. Když jsem vyšla ven tak mě odvedl kousek do ulice, tam stál můj hospodář a odvedl mě domů. Hospodář měl dobrého známého u policie a když později byla podobná akce tak to hospodáři řekl a my mladí jsme z města utekli se někam schovat. S Miluškou jsem se vídala jen málo. Do Podhajec jsem se bála jít. Jenom někdy když jeli Svítkovi do Mlynova tak vzali Milušku sebou, tak sme si mähly popovídat. Naši hospodáři byli katolické víry a chodili pravidelně do kostela.

Na ranní mši jsem nemohla, neboť jsem hlídala malého Kazika ale na večerní jsem často chodila s mladými Poláky. V rodině jsem se snažila mluvit polsky a už mi to docela dobře šlo. Domá se hospodáři pravidelně modlili a ja se modlila s nimi. Děkovali jsme bohu za každý prožitý den. Před štědrým dnem hospodář sehnal několik granátu a šel ještě jinými muži někam k vodě na ryby. Příšli pozdě večer ale ryb přinesli hodně. Na štědrý večer musela být ryba upravena na 9 způsobu . Stará paní Grymová všechno řídila podle jejích starého obyčeje. Ryba byla vařená, smažená, sulc z ryby, ryby v různých omáčkach ani si to zž všechno nepamatuji. Když bylo vše pěkně upraveno na stole, všichni šli ke stolu a pomodlili se. Potom dostal každý kousek oplatky / odpostku / co si přinesli z kostela. Potom se jedlo z každého jídla se muselo ochutnat . Jídla bylo dost, spívaly se koledy ale veselo nebylo nikomu. Štromeček nebyl, nebylo ho kám postavit a jít pro něj do lesa nebylo možné. Vspmínalo se na příbuzné a přátele které Banderovci zavraždily. Také ja jsem vspomínala na tatínka , maminku a mladší sourozence. Po novém roce 1944 němci začli odvážet své rodiny a rabovat co se kde dalo. Fronta se blížila a za klidných nocí bylo slyšet dunění děl a leteckých pum. My jsme si dali lepší šatstvo a potraviny do sklepa co byl v domě. Hospodyně upékla víc chleba aby jsme přečkali přechod fronty. Najednou se večer strhla velká střelba s kanonů, náš dům byl také zasažen, utrhlo

to roh baráku, všechny okna byly vysypány. My jsme byli ve sklepe a když se to trochu utišilo tak jsme oblekli děti, vzali si teplé šatstvo a přestěhovali se do jiného sklepa co byl na dvoře, kde jsme měli zeleninu a brambory na zimu. Tam jsme seděli a modlili se aby to brzo skončilo. Když jsme ráno vylezli ven tak jsme uviděli ruské vojáky. Byli moc unavení a špinaví. Asi po dvou dnech zase začala hrozná střelba a Němci se vrátili. To se opakovalo několikrát. Asi po měsíci obsadili sověti definitivně Mlynov. Naš dům byl poškozen natolik že se v něm nedalo bydlet. Proto hospodář rozhodl že se nastějeme do Stomorg do chalupy své tchyně. Ten dům byl obyvatelný. Asi třetí den nám zapráhli koně a ja s Genkov jsme jeli do Mlynova se podívat jestli by se něco dalo vzít ze sklepa co byl pod barákem. V domě bylo plno ruských vojáků, tak že jsme sklep ne mohly otevřít. Otočily jsme koně a jeli spátky na Stomorgy. Sotva jsme ujeli za město několik metrů, uslyšeli jsme hrozný hukot letadel a výbuchy bomb. To německá letadla bombardovala Mlynov. Tryskem jsme dojeli domů a trásli se strachem. Asi za hodinu utíkalo ze města hodně lidí hledajících záchranu na vesnici. Take na statek ke Grimovým přišlo několik známých kteří stratili střechu nad hlavou. Navečer hospodář zapráhl zase koně a jeli jsme se podívat jestli by se nedalo něco odvézt ze sklepa. Dům ještě stál ale bylo tam moc vojska. Nechtěli jsme proto sklep otevřít abycom neprozradili vchod, který byl zaházený starým haraburdím. Všude bylo hodně mrtvých civilistů i vojáků. Co se stačilo pochovat do večera, to bylo pochováno. V noci napadlo hodně sněhu, tak ostatní mrtvolky ležely pod sněhem, další dva měsíce dokud sníh ne roztál. Na jaře 1944 začaly sov. orgány organisovat tak zvané "istreditelnyje bataljony". Byly kárné oddíly na potírání Banderovců. Konečné potlačení Banderovského hnutí trvalo do roku 1948. Ruských vojáků jsem se vyptávala jestli někdo neprojížděl naším krajem, Černachovem nebo Žitomírem. Dozvěděla jsem se že Žitomír byl velmi poškozený válkou. Zašla jsem take za Miluškou a tam sem se dověděla všichni češi budou vstupovat do CS zahraniční armády gen. Svobody. A že se tam chystají take děvčata.

Miluška měla známost s nejmladším synem Svítkovým, tak se rozhodli že vstoupí do CS zahr. armády společně. Můj zdravotní stav byl špatný tak jsem do armády nemohla. Sestra mi řekla abych se snažila dostat domů a pomohla mamince s dětmi. To jsme řekly tetě Višněrové, teta mi zase pomohla. Poslala mě ke svému bratranci Josefu Pokornému do vesnice Maslenka, která ležela na hlavní silnici z Lucka na Rovno a Žitimír.

17.3.1944 odešla sestra s ostatními do Svobodové armády a já se se všemi rozloučila a šla jsem na Maslenku k Pokorným.

Poprosila jsem je jestli bych u nich nemohla pár dní zůstat než se budu moci dostat na Okolek, že jim pomohu v hospodářství. Pokorných byli mladí lidé, měli dvě děti ale pan Pokorný byl nemocen, tak že ho ani do armády nevzali. Na druhý den jsem ještě zašla do Mlynova a na Stomorgy. V Mlynově jsem se rozloučila s rodinou Radzevičových a v Stomorgách jsem bývalým hospodářům řekla že se musím vrátit domů k mamince a za všechno jim poděkovala. Jejích děti plakaly a ja s nimi.

Také syn paní Grimové se chystal vstoupit do Polské zahr. armády. Janek Radzevič než nerukoval, přišel se se mnou rozloučit, chtěl abychn šla s jeho matkou na jejich statek a počkala na něho až se vrátí z války.

Ja jsem ale řikala že se musím vrátit k mamince a trochu ji pomoci. Slíbily jsme si že si budeme psát. V Březnu začel sníh tát a nepohrbené mrtvoly se začly rozkládat. V Mlynově vypukl tyfus. byly vylepěné vyhlášky se zákazem vstupu do Mlynova. Jako prevence se všude vařila a pila samohonka. U Pokorných byl normální život, pomáhala jsem v hospodářství, na poli a někdy jsem pásala krávy. Na pastvě jsem také šila, domá jsem si to nasřihala a při pásení to spíchla. Hlavně na děti i na sebe. Šilo se hlavně z vojenských celt a pláštů. Příležitost svézt se domů pořád nepřicházela. Byli jsme pořád blízko fronty a vojenská auta nikoho nesměly svézt. Někdy jsem se zašla podívat k bývalým hospodářům na Stomorgy. Oni hospodařili na matčině hospodářství a pán při tom pracoval v Mlynově při zavádění telefonních rozvođen. Pomalu přišly žně a ja sem pomáhala sklízet obilí. Jednoho dne se ve vesnici zastavili čeští vojáci na přenocování. Jeli přes Rovno, Žitomír a Kijev pro nákladní auta. Někteří měli na Maslence rodiny. Večer jsem za nimi zašla a poprosila je asi by mě nemohli vzít sebou. Řekla sem jim jak je to se mnou a mým zdravím, že nemůžu do armády. Slíbili mě že mohu s nimi a brzo ráno že se vyjíždí. Sebrala jsem si svých pár hadříku do tašky, hospodyně mi připravila trochu jídla a láhev samohonky a byla připravená na cestu. Ráno jsem se rozloučila a za všechno poděkovala a utíkala k nákladáku. Nákladák byl plný českých vojáků a vyjeli jsme směr Žitomír. Po cestě nas nekolikrát kontrolovali, hlavně řidiče a důstojníka co nas doprovázel. Nahoře jenom spočítali vojáky. Mně vzali vojáci doprostřed a přikrali pláštěma, tak že jsme se kolem půl noci dostali do Žitomíru. Uprostřed města mě na známé ulici vysadilí, moc jsem jim děkovala a přála šťastné přežití války. Auto jelo dál ke Kijevu a ja zůstala samá stát na opuštěné ulici. Šla jsem k domům kde bydleli naši známí ale všechny ty domy byly rozbořené. Uvažovala jsem že v těch rozvalinách někde přečkám do rána a potom půjdu směrem na Čerňachov do Okolku což bylo asi 30 km. Tu cestu jsem šla pěšky mnohokrát.

Jak se tak chystám že se někde uvelebím, tu se u mně objevili dva ruští důstojníci a co že tu dělám. všechno jsem jim řekla, že jdů domů a nemám kde přespat. Oni mě vzali sebou kde byli ubytováni u jedné starší pani a požádali jí aby mě nechala u ní přenocovat. vzali mi křestní list jediný doklad, který jsem sebou měla a šli do vedlejší místnosti spát.

Ráno jsem dostala svůj doklad spátky, důstojníkům sem nalila po skle- ničce vodky, poděkovala a šla na cestu která vedla do Černachova. Chvíli sem stopovala nákladky až mi jeden zastavil že mně vezme do Černachova.

po cestě sem mu vyprávěla odkud a kám jedu a on mi řekl že jede přes Okolek do Ivanovič pro brambory, tak že mě vezme až domů. Byla jsem moc ráda že bude mému putování konec. Na Okolku mně vysadil, moc jsem mu děkovala a běžela domů. Domá byli mladší bráchové a za chvíli přišli z práce take maminka s Olinou. Všichni se radovali že jsme se opět shledali.

Měli jsme si moc co vyprávět. Maminka říkala že tatínek zese píše dopisy z Uralu z města Solikamsk kde pracuje v továrně na nábytek. Take Miluška psala z výcvikového tábora aby jsme šli za ní do armády, pokud nebudeme moci zůstat na Okolku. U mne to nepřicházelo v úvahu, neb se moje zdraví zhoršilo. Bolely mě klouby, měla jsem bolesti a zlobilo mě slepé střevo. Do práce jsem chodit nemohla. Maminka do práce chodila a léčila mě všim možným, co jí kdo poradil. Take ji někdo poradil aby mě na noc zabalila do březového listi. Tak bráška natrhal pytel listi, do toho mě položila a přikryla peřinou. usnula jsem ale ráno jsem byla tak zesláblá že jsem se nemohla zvednout z postele a trvalo několik dní než jsem začala chodit. Bolesti v kloubech trochu polevilý. Počátkem září přišel příkaz okresu že s Okolku musí jet několik lidí na Dombas na práci do šachet. Ze vsi všichni zdraví muži byly v armádě. Zůstali jen ženy, starci a děti a pár mužů co se vrátili jako mrzáci, bez nohy nebo bez ruky. Take tam bylo několik chlapců a děvčat, kterým šel sedmnáctý rok a tí připadali v úvahu jít na Dombas. Mezi nimi byla i naše Olina.

Maminka odvedla Olinku k babičce Entové na Plechovou kde se nějaký čas skrývala. 1.10.1944 přijel na Okolek jeden ruský důstojník který převážel 3 ruské vojáky české národnosti do české armády. Mezi nimi byl i mamínčin bratr a další dva Okoláci. 2 října odjeli do české armády a snímí jela take naše Olina. 4 října jí bylo 16 let. Byla menší štíhlé postavy a musela si dvě roky přidat aby jí vůbec do armády vzali. Za několik dní jsme od děvčat dostali dopisy že je Olinka ve výcvikovém táboře v Sana- guře a Miluška byla již zařazená jako zdravotnice do polní nemocnice první brigády. Začala jsem trochu chodit ale stále jsem měla potíže s nohama. Odvezlímě do okresního města k lékaři a tenmě po prohlídce doporučil vodoléčbu v Žitomíru. maminka mě tam odvezlá, byla jsem přijata s podmínkou že si seženu soukromé ubytování.

Blízko léčebny bydlela bývalá maminkčina kamarádka, také kulacká dcera. Měla větší byt, žila tam samá s dvěma dětmi, 12 let chlapec a 10 let děvče. Vzalá mě na byt a denně jsem chodila různé procedury.

Ze bydlení jsem uklízela byt a vařila jídlo pro všechny. Maminka občas přinesla nějaké potraviny abych měla z čeho vařit. Pani chodila do práce, musela dělat zednickou práci, při opravě poškozených budov.

Do léčebny jsem chodila jeden měsíc a zase mě začalo zlobit slepé střevo. Doktor z léčebny mi dal doporučení do nemocnice. Tam mi po vyšetření řekli abych přišla za dva dny že mi slepé střevo vyoperují.

Tu dobu tam také přišla maminka a ptala se doktora kdy asi budu moci jít domů. Doktor řekl že když bude vše v pořádku, tak za 10 dní.

Na pokoji kde mě uložili bylo 8 lůžek. Většinou tam ležely ženy před nebo po operaci, mně vzali na operaci druhý den. V operačním sále operovali na dvouch stolech současně. Bylo málo léku, vše šlo na frontu. Na slepé střevo narkozu nedávali, jen z vrchu to umrtvili.

Ten první řez jsem moc necítila ale pak když řezali dál, tak to moc bolelo a já jsem moc křičela. Na druhém stole operovali chlapce který také moc křičel. Za tři dny po operaci jsem začala pomalu chodit. vedle mně ležela pani před operací, vypadala jako v posledním měsíci těhotenství. Po operaci ji přivezli na pokoj v moc špatném stavu. Potom přinesli na pokoj ukázat asi čtyř kilový nádor který ji vyoperovali. Byl to ošklivý pohled i nedobry zvyk ukazovat pacientům co komu vyoperovali. Když jsem mohla trochu chodit tak jsem zahlížela do druhých pokojů kde leželo moc zmračených dětí.

Když prošla fronta, tak se všude povalovalo hodně různé munice. Děti to nacházely, rozebíraly a házely do ohně. Při tom docházelo k těžkým úrazům. Měly utržené prsty, ruce, nohy nebo přišly o oči.

Moc nařikaly bolesti a hodně jich umíralo. Když jsem mohla líp chodit, tak jsem pomohla sestřičkám ty děti krmit. Byla to hrozná podivná. Na desátý den po operaci mně z nemocnice propustily. Maminka a ještě několik žen z kolchozu dostaly povoz aby mohly ve městě prodat nějaké věci kdo měl. Ponejvíc to byla drůbež, vajíčka, smetana a nakoupit věci do domácnosti. Toho maminka využila aby mě dopravila domů. Posadily mně na otep slámy a vydali se na 30 km. dlouhou cestu. Byla to zlá cesta. Vůz moc kodrcal po zmrazkách a rána mně moc bolela. Chvílema jsem se nadzvedávala na rukouch a chvíli jsem skoušela jít za vozem. Pozdě večer jsme dorazili domů. Bráskové již spali. Já jsem byla po cestě zničená, také maminka byla hodně utahaná. Musela si pár dní odpočinout. Mně se rána po slepáku otevřela a začala hnisat. Maminka zavolala felcerku, byla to starší žena která stavěla banky, chodila k porodům a ošetrovala rány.

Té mi ránu vyčistila a zalepila. Pak jsem k ní chodila dvakrát týdně a po nějakém čase se rána zacelila. Od tatínka jsme dostali dopis že se mu vede stále moc zlé. Maminka nechala před vánocemi zabít nevelké prase a zase jsme poslaly otci balíček. Take Olina psala s fronty že je v polním lazaretě jako ošetřovatelka. Milušku převezly do polní prádelny. Občas se sestry setkávaly. Teta Slávková o strýci nic nevěděla. Z vojenského úřadu ji přišlo vyrozumění že je strýc nezvěstný. Take od Jana Radzeviče jsem dostala dopis že je na voj. výcviku. Take s Janovou maminkou jsem si dopisovala. Potom Jan psal že odjíždí na frontu a víc už jsem od něho dopis nedostala. Jeho matka take ne. Vánoce v 44 roce byly smutné, nebyly s námi otec a sestry, přesto jsme měli naději že bude brzo konec války a příští vánoce oslavíme v míru. Jídla jsme trochu měli, zabila se take husa. Nějakou husu jsme museli prodat abychom měli peníze na nákup věci do domácnosti. Byl to hlavně cukr, sůl, zápalky, mýdlo, nebo kaustik /žíravá soda/ na vaření mýdla. Ve vsi obchod nefungoval, tak se muselo pro všechno do Černachova 18 km. Nebo do Žitomíru 30 km. Ještě bylo štěstí že několik českých řemeslníků než narukovali do armády, opravili dizlový motor který poháněl dynamo a tak se ve vesnici zase svítilo elektřinou.

Když jsem se vrátila s Maslenki, tak maminka mimo krávy, prasete, a trochu drůbeže, držela ještě dvě ovce. Jednu bílou a jednu černou.

Na podzim jsme ovce ostříhaly a měli jsme vlnu na svetry a ponožky. Kolovrátek nam půjčila babička Entová, ja jsem se naučila příst vlnu a pak jsme s maminkou pletly pro nás a na kluky ponožky a svetry.

Oblečení se špatně schánělo a pokud bylo něco ke koupí, tak to bylo velmi drahé. V kolchoze nam platily 20 kopějek na /trudoděň/ pracovní jednotku. Všechnu práci v kolchoze zastávaly ženy. Jezdili s koňmi, oraly, seli, vyvážely hnůj a vše co bylo potřeba. Starci pomáhaly co jim síly stačily. Take děti musely pomáhat matkám. Rosta pásal sousedům krávy a take našel krávu, jalovici a ovce. Take musel pomoci mamince naschánět topení na zimu a to mu nebylo ještě ani 12 let. Ve vsi bylo smutno mládež se nescházela, jenom ženské si večer přišly povídat když některá dostala správu z fronty od syna nebo muže.

Přicházely ovšem take správy špatné že někdo padl nebo je nezvěstný. Po Novém roce 1945, přišel k tetě Slávkové jeden Ukrajinec ze sousední vsi a říkal že viděl na vlastní oči jak stráždů Slávka na frontě pohřbivaly. To byla pro tetu a nás všechny velmi bolestná správa. Take naše holky psaly, nastupují do silných bojů u Dukly. Tam padlo hodně našich chlapců a tátu od rodin. Take mamčin bratr Kola co žil s babičkou na Plechové tam padl. Zůstaly po něm

dvě děti. Druhý mamínčin bratr Sáša přišel domů s hodně těžkým zranením levé ruky z čehož měl následky až do smrti. Když se můj zdravotní stav trochu zlepšil, tak pro mně přišli abych šla pomoci řezat řezanku pro dobytek. Po namáhavé práci se mi jízva po operaci zase otevřela a začlo mi to hnisat. Zase jsem šla za felčarkou, ona mi to ošetřila a řekla že mi vychází spodní stehy a bude to delší čas trvat než se to úplně zahojí. Vedení družstva felčarka řekla že nesmím dělat těžkou práci. Trvalo téměř rok než jsem byla v pořádku. Na jaře když začly polní práce, zřídily jesle pro děti a ja jsem šla hlídat děti.

Děti tak byli rádi, nebo dostali dobré jídlo, vyspaly se v čistých postýlkách a měly hračky. Větším jsme četly na verandě pohádky. Do útulku chodily také děti z ukrajských rodin a ty se snažily mluvit česky. Jako vedoucí tam byla Mařenka Kutková, starší pani babička Kopecká, jedná kuchářka a já. Tam jsem pracovala celé léto. Koncem dubna přicházely správy že se blíží konec války. Také naše děvčata psala že válka brzo končí a mají naději že to ve zdraví přežijí.

Konečně nadešla dlouho očekávaná správa že je konec války. 8 května podepsali němci kapitulaci a 9 května byla osvobozená Praha. Lidé se velmi radovali, zvlášt tam kde věděli že jejich blízcí přežili. Asi po měsíci se začali pomalu vracet děvčata a chlapci, co byli nasazení do Německa na práci. Také několik se jich nevrátilo, z našich příbuzných to byl můj bratranec Milouš Tesař a mamínčin bratranec Pépa Kutků. Také děvčata nám psala z Prahy. Olina ještě několik měsíců po válce pracovala ve vojenské nemocnici ve Slaném a Miluška byla na posádce v Žatci. Tatínek s Uralu napsal že dostal dopisy od děvčat z Prahy a také od Miluščína snoubence kde žádal o její ruku. Miluška s Mikulášem Svítkem se vzali v Praze a v Praze se jím také narodil první syn Vládík.

Maminka napsala děvčatům aby se na Okolek nevraceli a jeli nám souzeno tak se někdy sejdem. A ještě jednu rodostnou správu jsme dostali, stréjda Slávek kterého jsme oplakávali napsal že byl v německém zajetí a teď se snaží ještě s jedním Okolovákem panem Horáčkem dostat domů. Také po nějakém čase se domů dostali. Byli zbídačení a vyhublí ošumělých hadrech. Všichni jsme měli velikou radost s jeho návratu. Nejvíce však teta a jeho dcera Zína. O jeho zážitcích z války Fínské, Polské, Německé a zajetí by se dal napsat román. Byl zmobilizován před zahájením války proti Finsku v roce 1939 a domů se vrátil po válce v roce 1945.

Dnes je stréjdovi 83 let a když se sejdem tak rádi posloucháme jeho vyprávění o tom co může člověk přežít a vytrpět když bojuje o svůj život a chce se vrátit k rodině. Také se začali vracet někteří vojáci ze Syobodové armády.

Někteří zůstali na posádkách v čechách a někteří se bohužel nevrátili vůbec. Jejích hroby jsou většinou u Dukly. Vrátil se také tatinkův druhý bratr Toník se synem Vládou. Všichni co přišli ze Svobodové armády říkali že se chysta přesídlení čechů z Volyně do čech. Měli sme radost že se sejdeme s miluškou a Olinou. Když přijeli čeští vojáci na náves, tak my jsme s dětmi s jesli vyšly je také vítat. Říkali jsme vojákům aby poznávaly své děti. Někteří je poznaly, někteří ne.

A tak se vrátil nový život na Okolek. Muži se zapojily do práce a mládež se zase začala scházet. Bylo hodně si o čem vyprávět. Moje kamarádka Nina Makošová se v Německu provdala za rusa a přijela domů s mužem a malým synkem. Její muž byl hodný člověk, pěkně hrál na harmoniku a nastoupil do práce v kolchoze. Druhá kamarádka Nina Tichonová byla ukraínka ale pěkně mluvila český, nemluvila si chlapce čecha ale musela se vrátit na Ukraínu. Mněli spolu také chlapečka, domluvily s že si dá do pořádku doklady a pojedou za ním do čech. Dvakrát se s dítětem vypravila na cestu ale pokaždé ji z hranic vrátily. Zajímavý případ se stal u Postlů. Pan Postl zůstal zabítý ve válce a zůstaly po něm dvě děti. Starší děvče bylo vyvezeno na práci do německa. Mladší chlapec zůstal s matkou domá. Když se dcera vrátila z německa tak si našla práci v Žitomíru a domů dojížděla jenom na neděli. Holka byla silnější postavy a jednou když byla v neděli domá se dostavily veliké bolesti břicha. Její matka utíkala pro felčarku aby ji nějak pomohla. Felčarka po prohlídce řekla že to nic není, jenom normální porod. Matka leknutím omdlela a tak felčarka nevěděla koho dříve ošetřovat. Všechno dopadlo dobře narodila se pěkná, zdravá holčička, vychováli jí, holka se potom vdala a bylo vše v pořádku. Dříve to byla na vesnici moc velká ostuda když svobodná dívka měla dítě. Ale po válce když bylo několik ročníků chlapců téměř vybito, neměli tyto děvčata vůbec šanci se vdát. Proto si některá ukraínská děvčata opatřila dítě, jen aby nezůstala na stáří samá. Válka skončila ale její následky se projevovaly ještě dlouho. V polích, příkopech a rybníčcích se pořád nacházelo hodně různé munice i zbraní. Naši kluci také každou chvíli přinesli domů nějaké patrony, které jsem jim sebrala a někde zakopala.

Vyprávěla sem jim co sem viděla v nemocnici v Žitomíru. Nebylo to ale moc platné. Jednou zase na pastvě naši kluci a spol., nahazeli do ohně nějakou municí, která explodovala a několik kluků poranila.

Rostík měl střepinami posekané nohy ale jenom povrchní rány. Nejvíce na to doplatil jeden ukraínský hoch, který měl roztržené břicho a museli ho odvézt do nemocnice, kde s ním měli co dělat aby ho zachránili.

Potom si kluci dávali větší pozor.

Na podzim se mé zdraví trochu zlepšilo, tak jsem zase šla dělat do kravína, abych si vydělala trochu víc jednotek. Muzki dodělávaly podzimní práce ale s těmi koňmi co se teprve trochu dostávaly do kondice to moc neubežovalo. Jak po prvním tak po druhém přechodu fronty nám vojsko vyměnilo pořádné koně za zubožené, napadené prašivinou hajtry.

Ty se trochu sebraly ale chtělo to přece jen více času. V kravíně byla práce dost těžká, museli jsme brzo ráno vstávat. Byla tam dobrá parta mladých lidí, tak sem si brzo zvykla. Blížily se vánoce, zase sme poslali tatínkoví balík s jídlem a ptali se co máme dělat když se všichni připravují na vyjezd do čech a on do té doby nebude doma. Otec později odpověděl aby sme v každém případě jeli a on se pak bude snažit za námi přijet do čech. O svátcích sem se šla podívat k babičce a dědovi Entovým, byl tam také stréjda Saša a říkal že je už rozhodnuto o repatriaci čechu z volyně a on že je také členem repatriční komise pro náš rajón. Další mamínčin bratr, stréjda Jarouš se také vrátil k rodině. Stréjda Kola padl u Dukly a poslední z mamínčiných bratrů, zůstal v čechách a napsal aby rodina přijela za ním. Jeho žena, teta Vládová prohlásila že za ním ne pojedě, že si měl pro ně přijet jako stréjda Jarouš. Babička s dědou rozhodliže odvezou strýci do čech alespoň jeho dvě menší děti. 6 tí letou Helenku a 4 letého Vládika. Vládík nebyl na babičku moc zvyklý a pořád brečel že chce k mamě, tak ho babička vrátila matce a Helenku odvezli do čech. Než skončila válka, povolil Stalin v sov. svazu opět náboženství. Církev ve kterých byly sklady nebo kluby, byly vráceny opět svému poslání. Církév ne byla na Okolku ale v sousedních vesnicích, Ivanovičích a Novopolu se církve opět otevřely. Během krátké doby lidé všechno vyklidili, vymalovaly a vymyly.

Take se do círve vrátila veškerá výzdoba a zařízení co měli lidé domá uschované když jim církve zabíraly. Všechny ikony, svícny, lustry, korouhve lidé přinesli. Take báťuškové se vrátili. Každou neděli byly církve plné lidi. Obyčejní lidé na Pána Boha ne zapominaly a take od nas s Okolku sme každou neděli chodily do církve. O velikonocích se nas parta mladších vypravila na půlnoční mši. Církve byla pěkně vyzdobená, církevní chor^{spíval} nábožné písně. Ráno vyšli lidé s církve, každý si položil svůj baliček na utěrku. Byl tam velikonoční bochánek / páska / a malovaná vajíčka. Potom vyšel báťuška s ministranty a světili pásku. Po skončení obřadu, si každý vzal svůj baliček a šlo se domů. Take stréjda Sáša se oženil, vzal si děvče s okolku, Mařenku Cvrkovou. Bydleli spolu v Žitomířu a stréjda pracoval v repatriční komisi. Potom přišla správa že 10.7.1946 byla podepsaná dohoda o přesídlení Volyňských čechu a všichni se začli připravovat na odjezd. Okolská mládež se také změnilá.

Tí co byli v čechách a německu poznali že je take jiný život, než v sov. svažu . Někteří ukrainci nám začli vyčítat, že pro Československo položili jejích lide životy a nám se najednou u nich nelíbi. Oni si uvědomovali že odchodem čechu, klesné úrovaň jejích života na takový stupeň, jako měli ukrainci v okolních ukrainských kolchozích. Ukrainci co žili na Okolku se síce od čechu naučili hospodařit, zvlášť co se tykalo pěstování chmele, ovocnářství a chovu dobytka. Češi byli ale tou hnací silou a zárukou že hospodářství bude prospívat. Noví dosídlenci, kteří měli přijet po nás , takovou záruku neposkytovaly. Na podzim byly všechny práce řádně provedeny a všechno zaseto i když sme věděli že sklízet nebudeme. Do vesnice přijela repatriční komise sepisovat kdo z čechů chce odjít, co si bude brát sebou a co zanecháva. Dobytek si žádný sebou ne bral.Ovce maminka prodala aby nám mohla koupit nějaké oblečení na cestu. Take naši kravku sme prodali s tím že si ji vezmou až budeme odjíždět . Ten rok jsme dostali z kolchozu jen málo obilí.

Maminka jela se strejďou Slávkem do Pulín do mlýna aby bylo trochu lepší mouky na cestu. Přešel leden, začínal únor, stále jsme ne byli na řadě k odjezdu a mouka nám ubývala, už sme měli strach že budeme hladovět i když trochu brambor a zeleniny ještě ve sklípku bylo.

Koncem února šla maminka k rodičům na Plechovou a tam přišel take strejda Sáša a přinesl nám všem doklady na výjezd. Zařídil to tak že že jsme mohli jet s dědečkem a babičkou když vyjížděla Plechová. Když přišla maminka domů, upekla s poslední mouky chleba na cestu. Take v kolchoze zabili několik prasat a hovězího dobytka a rozdali kolchozníkům po kousku masa. Maminka upekla karbanátky, zalila je sádlem a tak jsme měli zásobu na cestu . Když přišel den výjezdu tak nám kolchoz poskytl povoz, který nas a našich pár svršku odveze do Černachova na nádraží. Vezl nás strejda Slávek. Přijela take babička s dědou a malou Helenkou , take teta Růža s Vládíkem a Žeňou a rodina Andresových.

Celkem se nas do nákladního vagonů naložilo pět rodin a byli jsme rádi že konečně pojedeme do čech. Urovnali s me své rance,bedny tak aby se mohly děti uložit k spaní. Noci byly chladné tak se musely rozbalit peřiny. Cesta byla zdlouhavá. Na některých stanicích se čekalo i několik hodin . Jednou nebyla volná trať, podruhé bylo třeba vyměnit lokomotivu, potřetíbrzdař který poklepavál brzdy prohlásil že musí byt vagon odstavený kvůli špatným brzdám. Bylo jenom věci vedoucího ešalonů jak se s příslušnými pracovníky dráhy dokodl. Jednou to spravila fľaška samohonky nebo kus slaniny. Jiný bylo potřeba vybrat sto rublíku. Pak se všechno spravilo, trat se uvolnila, lokomotiva to ještě vydrželá a vadné brzdy si vzal na svojí zodpovědnost brzdař.

Na některých stanicích bylo spousta žebrajících dětí, které oblehaly každý český transport. Transporty ze západní Volaně měli velké zásoby potravin a mohly rozdávat ale u nás to bylo horší. Hranice jsme projížděli se smíšenými pocity. Věděli jsme co zanecháváme ale nevěděli jsme co nás čeká. Věděli jsme že veškerý majetek a všechny hodnoty noty které naše tři generace na Volyni vytvořily jsou nenávratně pryč.

Že tak jak tuto hranici zhruba před 65 léty s několika ranci překračovali, tak ji dnes zase s několika ranci opouštějí. Co si vydělali za 65 let usilovné práce? Nic jsme si nevydělali, nic si nevezeme a přece jsme šťastní. Jsme živí, vezeme si alespoň holý život. O ten musí náš otec ještě bojovat. První dojem při přechodu hranic nebyl dobrý. Hornatá krajina, kamenitá polička a malé chaloupky na východním slovensku zničeného válkou, neskytala pěkný pohled. 7 března jsme dorazili do Košic. Tam jsme dostali první teplé jídlo a nějaké kapesné.

Ve vagoně se nedalo topit, tak že celou cestu jsme se živili tím co kdo měl. Z košic cesta rychle ubíhala a najednou nám bylo smutno. Na Okolku nám říkali že budeme žít zase všichni v jedné vesnici ale nebylo tomu tak. Holky Milena s Olinou psaly že mají zabráné u Žatce hospodářství a čekají na náš příjezd. Nás dovezly vlakem do Třemošné odkud nás nákladními auty odvezli do schromáždovacího střediska v Třemošné. Na druhý den poslala maminka Olině telegram aby pro nás přijela. Olina pro nás přijela a hněvala se že jsme nejeli rovnou do Žatce. My jsme to ale nevěděli že by to tak šlo. Sebrali jsme své věci, nasedli na vlak a jeli do Žatce. Ze Žatce vlakem do Trnovan a odtamtud ta bylo jenom 1 km za řekou do Zálužic. V Zálužicích měla Olina menší hospodářství kolem 9 ha., a celkem pěkný domek, tak jsme tam začali hospodářit. V Zálužicích byla také provdána sestra Miluška za Mikuláše svítka. Ty měli větší hospodářství 13 ha. Jejích synové Vladičkoví byly už dvě roky a koncem března 1947 se jim narodil další syn Milouš. Tak že alespoň část rodiny byla pohromadě. Ještě ten den co jsme přijeli do Zálužic nás přivítala velká povodeň. Řeka Ohře se rozlila tak že do rána byla voda na návsi a u nás na dvoře.

Voda strhávala stromy, mosty a vše co jí stálo v cestě. Byl to hrozný hukot a báli jsme se že jsme se snad přijeli do čech utopit.

Dopadlo to ale dobře. Žatecká posádka ledový zářez rozstřílela a voda začala opadávat. Ostatní Okolaváci vyjeli s Okolku 8 března 47, a v Košicích byli 19 března 1947. Také je zavezli do Třemošné a odtamtud se rozjížděli hlavně po jižních a severních čechách hledat své domovy. Nejvíce se jich usídlilo na Teplicku a Tachovsku. Z Okolku do čech odjelo 75 rodin, zůstaly tam 3 české rodiny.

Take dvě tatinkovy sestry tam zůstaly; to proto že jejích dcery byly provdané za rusáky a takové smíšené rodiny kde byl mužjiné než české národnosti, nesměly emigrovat. Jedna teta ještě žije ve vesnici Selenština, jmenuje se Žeňa Šimůnková a druhá je take na živu a bydlí s rodinou někde u Azovského moře a jmenuje se Anna Dolečková. S některými Okolováky jsem se tady v čechách ještě ne sešla. Stáva se že na některém pohřbu se nas několik sejde, tak si rádi popovídáme ale už nas ubývá a teď se scházíme hlavně v rodině.

Po příjezdu do čech sme ihned napsali tatinkovi že sme dobře dojeli a aby věděl naší adresu. Po uplynutí desítí let nucených prací, pustili 8.7.1947 domů. Do čech nesměl tak se ubytoval u synovce Vládi Meruňkovího. On žil v městečku Včeražské u Žitomíru. Tam si našel práci ve škole v truhlářské dílně. Začal psát na různé úřady a žádal o povolení vycestovat za rodinou do čech. Take my jsme jezdili po všech úřadech, od okresu až po ministerstva v Praze. Pořád si vymýšleli nová potvrzení a překlady a čas neuprosně ubíhal. Až konečně 3 října 1954 se k nám otec dostal. Sověti neradi někoho pouštěli s drápu. Za jediný důvod k opuštění sov. ráje uznávali jenom sloučení rodiny ale trvalo jim to 7 a čvrt roku než takové povolení vydali. Když se tatínek vrátil tak už měl skoro takové vnuky, jako když opouštěl své děti. My 3 holky jsme byly vdávané, Rošťa byl ženatý a Fěda měl jít příští rok na vojnu.

Maminka před příchodem otce prodělala těžkou operaci, Po opakované lázeňské léčbě se celkem uzdravila a ještě 9 let s tatínkem žili v Žálužicích. Oba pracovali v družstvu. Když maminka zase onemocněla, tak tak jsme je se sestrou Olinou vzali k nám do Křešic. Po roce maminka po těžkých útrapách zemřela. Bylo to 15.4.1964 a bylo jí 64 let.

Tatínek zůstal žít s námi až do roku 1978 a zemřel 23.3. 1978 ve věku 82 let. Byl pořád dobré mysli, vždycky se těšil až se celá rodina sejde. Rošťa a Fěda bydleli v Žatci, Svítkoví v Úvalech u Prahy.

Pěkně jsme oslavily jeho 80 tý narozeniny. Děda se těšil z vnoučat a rád si popovídal. Jenom na ty zlé časy nerad vzpomínal. Jeho uřezané prsty na nohou a maličky na rukou, které mu umrzly, hovořily za něho.

Maminka s tatínkem jsou pohřbení ve společném dvojhrobě na hřbitově v Děčíně na Folknářích. S láskou na ně vzpomínáme. Vážíme si jejích památek a každý rok o dušičkách se scházíme u jejích hrobu abychom uctili jejích pozůstatky. Vzpomínáme co jsme všechno prožili a poděkovali mamince za naší dobrou výchovu.

Vzpomínky otce Kréjčika na zatčení, výslech a pobyt na severu. Po zatčení mě z okresního města Černachiv, odvezli do věznice v krajském městě Žitomir. Měl sem velké štěstí že se ke mně přihlásil dozorce, který pocházel z naší vesnice a před léty odešel do služeb státní bezpečnosti. Dobře jsme před léty vycházeli, dalo by se říci kamarádili. To že jsem tehdy poslechl jeho rady mi asi zachránilo život. Řekl mi, poslouchej, tady se ještě nestalo aby někdo prokázal svojí nevinu a byl propuštěný. Žádní svědkové ani obhájci se nepřipouští. Obžalování jsou mučení tak dlouho kokud se nepřiznají. Čím déle někdo popírá svou vinu, tím více je považován za zarytějšího nepřítele sov. zřízení a tím více je týran. Tí co se vůbec nepřiznají jsou ubíjí k smrti nebo zastřelení jako svlaští nebezpeční agenti cizích rozvědek. Radím ti proto abys podepsal obvinění, nechceš-li se dostat na nucené práce s podlomeným zdravím. Pak bys neměl nárok na dopisování rodině, na baliky a déle jak dvě tři roky bys to tam nepřežil.

U takových lidí kteří jsou zbavení práva "pěřepiski" nedávají úřady rodině vyrozumění ani v případě úmrtí. Takto poučen jsem šel k prvnímu výslechu. Nejprve jsem zapíral že nevím o ničem, čím bych se proti sov. zřízení provinil ale potom když proti mně vytáhli usvědčující argumenty, tak jsem postupně přiznával svojí vinu. Ty obvinění byly dvě. První bylo že jsem rzkrádal kolchozní majetek a druhé že jsem zesměšňoval Stachanovské hnutí. Celkově to tedy znamenalo že sem vyvíjel nepřátelskou činnost proti sov. zřízení s cílem poškozovat kolchozní formy hospodaření a zprofanovat stachanovské hnutí, abych spomalil naši cestu k vybudování komunistické společnosti. To první obvinění, krádež dříví, spočívalo v tom že sem si jako truhlář při odchodu z dílny brál na štipané třísky na zatápění. Dělali to všichni kdo pracovali se dřevem. Druhé vážné obvinění, bylo zesměšňování stachanovského hnutí. Jednoho dne jsem při opravování těžkých vrat dostal dva pomocníky na jejich vysazení. Krátce po zahájení práce, přišel skupinař z drůbežárny a odvedl si je na čištění kurníků. Schodou okolností byli tí dva zapojení do stachanovského hnutí. Po další chvíli přišel jiný skupinař a chtěl si ty dva sebrat na jinou práci. Tu jsem žertem řekl, jo skupinaři, přišel jsi pozdě. V drůbežárně potřebovali specialisty stachanovce na čištění kurníku, tak si je odvedl vedoucí s drůbežárny. Ty dvě věty se mi staly osudnými. Po podepsání protokolu mě více nevyšetřovaly a čekal jsem na rozsudek který měl přijít z Kijeva. Jednou umožnili manželce aby se mnou pár minut hovořila a předala mi nějaké prádlo a trochu jídla. Když jsme se loučili tak slíbila že ještě přijde ale už ji více ke mně nepustili. Netušil jsem

tehdy že to příští setkání bude až za sedmnáct a čtvrt roků . Po nějakém čase přišel z Kieva rozsudek, jestli se to tak dá nazvat. Kijevská trojka prakticky jenom odsouhlasila seznamy s navrženými tresty tak jak je dostala od Žitomírských vyšetřovatelů. Bylo mi řečeno : Postanovlenijem oblastnoj Kijevskoj trojki, dááno tobě 10 let prinuditělných prabot s severných rajonach sov. sojůza . Což znamenalo: Úsnesením krajské Kijevské trojki se odsuzuješ na deset let nucených prací v severních okresech sovětského svazu . Doplněk byl že se povoluje právo na dopisování, které však může správa tábora v případě neplnění povinností zrušit. Nám všem odsouzeným bylo jasné že obvinění které proti nám byly vznesené jsou prkotiny, sloužící jenom jako zámiňaby se našel určitý počet lidí které musely místní orgány označit jako nepřátele lidu. Když se po první vlně velkého zatykání v roce 1929 , propagovaný ráj nedostavoval a slibovaný blahobyt byl v nedohlednu , bylo potřeba hledat vinu v třídním nepříteli. Proto Stalin a UV VKSE dali pokyn k důkladné čistce. Bylo potřeba obyvatelstvo přesít přes husté síto . Říkali tomu " přerěsiejet čerez mëlkuju rešotku" Bylo řečeno že v sov. společnosti zůstalo hodně zakuklených nepřátel kteří sabotují výstavbu komunistické společnosti. Příslušné komise se měly znovu podívat na střední zemědělce, neboť i mezi nimi mohou být lidé s kulackými manýry. Také bývalí živnostníci mohou skrývat nepřátelské živly. Zvlášť bedlivě je potřeba prověřit inteligenci. Komise při národních výborech měly takové lidi odhalit a nahlásit příslušným orgánům . Za příklad byly dávány komise v těch obcích kde bylo odhaleno nejvíce třídních nepřátel. Běda těm komisím kde chyběla revoluční bdělost a hlásili že u nich se žádní třídní nepřátele nenachází. Potom se nadřizené orgány podívaly na komisi jestli tam nesedí náhodou žába na prameni. Když potom někoho s komise zatkl tak se ihned nepřátele lidu našli. Zkrátka musely se najít ber kde ber. Je pochopitelně že členové komise označovaly za nepřátele lidí zámožnější, potom si vyřídili účty s lidmi co měli nějaké osobní spory a nakonec hlobali co kdo kdy řekl, jak se zúčastňoval na oslavách VŘSR a podobně. U nás na Okolku se po těch všech čistkách ztratilo asi 22 lidí. Do obce se již 20 nevrátilo. První tábor kám nás dovezli byl v Medvěděgorskú na severu u Finských hranic. Jídlo bylo velmi špatné a málo. Zelenina žádná . Ošacení a obutí pro temnější podmínky nevyhovující. Do konce října se to nějak snášelo ale při větším mraze smrzli jak psi. Byl jsem zařazen na práci do lesa. Tam jsme pracovali ve dvojicích a měli jsme určené výkonové normy, splnění kterých podmíněovalo zda dostaneme plnou dávku jídla. Při neplnění stanovené normy se dostávalo jenom asi poloviční tak zvané zachovná dávka. Vedení tábora mělo stanovený plán těžby dříví

a ten se musel plnit za každou cenu . Byla taková směrnice že pokud je mráz větší než 30 stupňů, tak nemají byt trestanci nucení pracovat v lese.

Přes 30 stupňů byl mráz v zimě velmi často a tak bylo plnění plánů ohroženo. Vedení tábora si na nás vymyslelo takovou fintu, že každá odpracovaná norma znamená odpykání jednoho dne trestů. Pokud někdo odpracuje své normy dříve, tomu dá vedení tábora návrh na prominutí zbytku trestu a místo za deset let, může jít domů třeba za devět nebo osum let. Příležitost

k tomu vedení tábora dává tím že se mužou překračovat směnové normy a pracovat v mrazech nad 30 stupňů, kdy za odpracování jedné normy, započítá vedení tábora normy dvě. Pokud ale trestanec v průběhu výkonů trestu nesplní stanovený počet norem, bude na nucených pracích držen třeba jedenáct nebo dvanáct let. Bylo těžké se dohodnout zda plnit normy navíc nebo jenom to co člověk musel aby dostal plnou dávku jídla. Take se tomu nedalo moc věřit. I kdyby vedení tábora dalo návrh na předčasné propuštění, tak při těch pořádcích které byly, by trvalo vyřízení tak dlouho pokud by trest nevypršel. Jednoznačně se k tomu postavili vězňové odsouzení za kriminální trestné činy. Byli s námi v jednom táboře ale v oddělených barácích. Byla to mafie se železnou kázní. Tí nenastoupili na práci i když byl mráz větší než dvacet stupňů. Drželi se zásady že je lepší žít se zachovnou dávkou jídla než pracovat v mraze nad 20 stupňů a mít plnou dávku jídla. Když ráno při rozdělení na práci museli nastoupit na nádvoří, nepřevzali nářadí a že na práci nepujdou . Říkali nepůjdeme načelníčku je moc zima. Náčelník jim sliboval hory , doly ale nebylo to moc platné. Stráže jim podávaly nářadí, oni měli pořád ruce v kapsách a říkali zasun mi to pod paží. Když strážný poodešel tak trestanec paží uvolnil, sekera vypadla a vězeň řekl no vidiš jaká je zima, necítím ruce. Za trest je někdy náčelník nechal stát na dvoře do 10 - 11 hodin do poledne. Byli celí promodrali ale vydrželi. Oni zase na druhý den nenastoupili na dvůr vůbec i když byl mráz pod 20 stupňů.

Všichni byli marodi. Tak že to s nimi neměl náčelník lehké, bál se take aby mu před nějakou inspekci neprovedli nějakou lotrovinu. Byli mezi nimi take zloději specialiste a kasaři. Často byl vykraden sklad potravin, baliky pro politické vězně. Nikdy se však nic nenašlo. Nejvíce na to dopláceli nově příchozí vězňové z řad politických. Nežli jsme stačili takového nováčka poučit , tak ho kriminálníci stačili obrát . Většinou nově příchozí přivedla eskorta ve dne když jsme byli na práci a tak si je zavolali na barák a pár se škraboškama ho obrala o všechno.

Pustili ho jenom v košili. Když ho pustili tak křičel a volal stráž že byl oloupen . Když pak stráž provedla prohlídku baráku, tak nic nenašlo žádný nic nevidel , všichni zrouna spali, a vůbec by takovému mílému a

sympatickému člověku nemohli nic vzít. Samí by se s ním rozdělili o poslední košili. Začali mi nabízet cár staré roztrhané, špinavé košile, zřejmě již pro ten účel připravené. Dovol načelníčku abychom ho mohli zlíbat, neboť tak milého člověka jsme dlouho neviděli. Poškozený pocho- pil že si z nich dělají legraci a kriminálníci se ten den dobře pobavili.

Strážní poškozeného poučili že když nechce přijít o hlavu, tak ať raději na žádného neukazuje. O hlavu přijít nebylo těžké, stačilo něco udat strážným, nebo u kriminálníchků třeba nastoupit do práce když byl dán pokyn že se ten den pracovat nebude. Jednou při večeři když jsme seděli u stolů na lavicích, přišel ze sousedního baráku / kriminálníchků / chlápek, šel podle stolů a hledal svého člověka. Když jej poznal, vytáhl z pod vatového kabátu tesařskou sekérů / širočinů / a jedním úderem usekl nešťastníkovi hlavu. Než se kdo vspamatoval, vrah zmizel. Přivolaná stráž nic nezjistila neboť žádný nedokázal vraha popsat. I když se vědělo kdo to byl. Takové věci se přes stráž nevyřizovaly. Spíš se dalo čekat že při vhodné příležitosti utrpí vrah smrtelný úraz. Kriminálníkům muselo být jasné že si nenecháme všechno líbit, jinak bychom jim museli třeba dávat polovinu svého chleba. Zima v roce 39 - 40 roce byla velmi kruta, mrazy často dosahovaly přes 40 stupňů. Zásobování tábora potravinami se ještě zhoršilo, zeleninu jsme neviděli vůbec. Rusko vedlo válku s Finskem a tím se daly všechny nedostatky omluvit. V práci mi omrzly nohy, tak že mi byly amputovány prsty. Na rukou mi uřezali jenom malíčky. Po výlečení jsem měl štěstí, neb jsem se nabídl že opraviím postele na marodce, pak jsem udělal nějaké police pro kuchyň a tak mě zařadili jako táborového údržbáře. Dělal jsem vše co bylo od dřeva. To mi snad zachránilo život neb jsem na tom byl tu dobu moc špatně.

Když Němci obsadili Norsko, začalo se šuškat že nas odsunou někam na východ. K tomu došlo až když němci vyrazili proti Rusům a obkličili Leningrad. Odvezli nas tehdy za Ural do města Solikamsk. To byla nejhorší cesta jakou jsem v životě zažil. Na místo určení se nas dostalo sotva polovic. Vezli nas vlakem loděma a zase vlakem. K jídlu jsme se dotali jednou za 4 - 7 dní. V přístavištích kde jsme měli být zásobení potravinami nam většinou nic nedaly a nebo jenom málo z toho co jsme měli dostat. Tak že jsme vyložili mrtvé a pokračovali dál do hloubi mátušky rusí. Nebyl bych tu cestu přežil, kdybych si neusušil pár suchar před odjezdem. Když jsem něco dělal pro kuchyň, tak se mi sem tam po dařilo přijít ke kousku chleba, nebo bramboře navíc, tak jsem si vždycky něco ušetřil. Dělelo mi to ale veliké potíže. Hlad se dá snášet když víš že nic k jídlu nemáš ale moc špatně se snášíš když víš že máš nějaký suchar v zásobě. V Solikamsku nas zase nakomendovali na práci v lese.

Tam byla práce stejně namahavá jako v Mědvěžegorsku. Mrazy byly sice větší ale zato bylo méně větrů, tak že se to lépe snášelo. V létě nás otravovaly héjna komárů ale zato tam bylo hodně lesních plodů. Živili jsme se jádrem z cedrových šišek, které jsme si nasbírali do torby a večer je vylupovali a spalovali šišky v kamnech. Take tam rostly dřeva na kterých byly plody podobné našim moruším. Ty po dozrání padaly a my jsme je jedli. Říkali jsme že to je snad tá nebeská mana o které se píše v bibli. Celou dobu v Solikamsku jsem usiloval se někam zašít abych nemusel v zimě do lesa. To se mi nakonec podařilo díky mému řemesku. Dostal jsem se na práci do továrny na nábytek. Chodilo nás tam pár bez ozbrojeného doprovodu. To se už blížil konec války, mohl jsem napsat domů a take mi mohla rodina poslat nějaký balíček. To už jsem nybyval přesvědčení že těch 10 let nějak odkroutím. Za svého pobytu na nucených pracích jsem byl třikrát těžce nemocen, někdy tak že jsem pozbyval vědomí. Bez pomoci kamarádu by člověk nevydržel. Vždy jsem měl nějakého solidního kamaráda s kterým jsme si navzájem pomáhali, dělili se o balíčky s domova i o to co se komu podařilo sehnat navíc. Jedním z kamarádů byl Kavalčuk který pocházel z naší vesnice. Ten byl odsouzen na pět let a tak ho roce 1942 propustili ale ihned ho zmobilizovali do války, kde přišel o obě nohy. Těsně po válce jsem dostal nového souseda. Byl to vzdělaný člověk, který pracoval přímo v kremle. Na základě falešného obvinění byl odsouzen na pět let nucených prací. Take jeho kriminálníci obrali celé oblečení a pustili ho jenom ve spodkách a košili. Proto že měl prý - čnu vedle mně, tak jsme se po čase skamarádili a vyprávěli si o svých osudech. Když jsem mu jednou říkal že Stalin snad ani neví jak se to praktikuje a jaká bezpráví se dějou, tak mi řekl že zásadní pokyn pochází přímo od Stalina. Jeho výroky že je lépe osoudit deset nevinných nežli by mezi desítkami nevinnými měl uniknout jeden zrádce. Take to že kde se kácí les, padají třísky, brali horliví prac. bezpečnosti jako instrukci.

Podle sov. ústavy je zakázáno na zatčených osobách provádět fyzické násilí. Podle Stalinových pokynů je možné udělat výjimku u agentu cizích rozvědek, neboť prý oni při zatčení sov. agenta páchají na něm fyzické násilí. To kdo je nepřítel lidu a cizí agent bylo ponecháno na revoluční bdělost a ostrážitost pologramotných budovatelů komunistické společnosti.

Nebylo třeba důkazu stačilo jenom podezření nebo nařčení a revoluční mašinerie takové lidi sešrotovala. Můj kamarád mi řekl že má důvěrnou zprávu od svého přítele který pracuje v kremle a má k těm materiálům přístup, že takových lidí jako my bylo do započetí války postíženo 18 milionů. Dalším člověkem s kterým jsem se zkamarádil byl mlynář, člověk kterého dvakrát rozkulačili a dvakrát odsoudili.

Poprvé ho rozkulačili a vyvezli z rodinou na Sibiř, kde měl určené místo pobytu, které nesměl opustit a kde se musel pravidelně hlásit na milici. Tím také se všichni řešili zalidnění dálného východu. Můj spoluvězeň byl člověk velmi pracovitý a podnikavý a tak za nějaký čas vybudoval na řídce malý vodní mlyn a začal mlít pro blízké okolí. To se ale příslušným orgánům nelíbilo a jeho kulacké sklony a manýry zarazilo. Odsoudili ho na pět let nucených prací. To už byl konec války a on se těšil že bude amnestie a pustí nas domů. Bohužel se tak nestalo. Konečně vypršela doba trestu, 8 července 1947. Při propouštění jsem musel podepsat že se z nikým ani se svou rodinou nebudu bavit o poměrech v táboře, organizačním řádě a jménech ochranky a vedení tábora.

Oni zase za to se na mně budou dívat jako by nebyl trestaný. Byl jsem rád že mi vymazávají trest neboť jsem bláhově doufal že mně brzo umožní odejet za rodinou do Československa. Po návratu do rodné obce jsem se sešel z bývalým "drugom po nešťastiu" kamarádem Kovalčukem který přišel na frontě o obě nohy. Brál to sportovně, říkal že jich není moc škoda, stejně už na nich chyběli umrzlé prsty. V obci jsem už nezůstal a šel jsem bydlet k synovci v jednom městečku u Žitomíru. Zaměstnal jsem se ve škole jako školník - truhlář. Ihned jsem začal žádat o povolení k vystěhování za rodinou do čech. Podle tehdejších sovětských zákonů, jediný důvod proč mohl někdo žádat o vystěhování, bylo spojení rodiny. To ale sov. úřady vyřizovaly tak rychle že to trvalo sedm a čtvrt roku než mi povolily výjezd. Nebyť toho že rodina v čechách stále urgovala sov. konsulat a scháněla stále nové a nové potvrzení, tak bych se snad toho ani nedočkal. Poslední / službu / mi sov. úřady prokázaly když jsem žádal o důchod a potřeboval jsem potvrzení o zaměstnání. Jednalo se právě o těch 10 let co jsem byl nucených pracích.. Po delší době mi poslali papír že jim není nic známo co jsem v uvedené době dělal. Tak že abych dohonil chybějící léta musel sem pracovat do 68 let, do června 1964 .

Co se týče útěků těch moc nebylo. Pokud se týče mně tak poprvé jsem utíkal z Kamčatky když mně zatkly v 1929 roce. To se dalo ještě cestovat lodí i vlakem. Evidence obyvatel byla špatná, doklady se daly sehnat různé, stačilo jen nějaké potvrzení bez fotografije. Tose dalo levně pořídit. Take kontrolující téměř nigramotní, chlapci měli úctu před razítkem kde byl srp a kladivo. Tá cesta přes celou Sibiř by vydala na celou knihu. Trvalo to ale krátce za devět měsíců jsem byl zase domá. Domů jsem se dostal ale musel sem se skrývat u svých rodičů.

Po nějaké době mi otec sehnal práci na vojenské stavbě v lesích u města Olevsk , což bylo od nás asi sto km., směrem na sever k Bělorusku. Za nějaký čas za mnou přijela žena s dětmi. Bydleli jsme u hodných lidí v malé vesnici mezi lesy. Zajímavé tam bylo to že tí vesničane vůbec nevěděli že lze udělat máslo z kravského mléka. Říkali nám že jejich kravky máslo nedávají. Dojili nepravidelně, jenom když právě potřebovali mléko. Tak jim to máma musela všechno vysvětlit a naučit je stloukat máslo. Já jsem jim udělal maselnici.

V roce 1937, když mě vyvezli na nucené práce , byla již jiná dobá a na útěk se dali jenom hazardéři. Většinou utečence dopadli a přivezli do tábora mrtvé. Ty pak zahrabaly za plotem na vyčleněném místě. Vedení tábora vždy prohlásilo že byli zastřelení na útěku.

Sám jsem jednou takový útěk viděl. Bylo to navečer když sme se vraceli z práce. Přicházeli jsme k přejezdu úzkokolejné lesní trati, z prava přijížděl vláček s několika vagony naloženými kládami. Strážní zastavili čelo zástupu než vlak projede. Najednou dva vězňové vyrazili těsně před lokomotivou a přeběhli na druhou stranu tratě. Než se strážní vspamatovali, projíždějící vlak zatárasil cestu a znemožnil po utíkajících střílet. Po projetí vlaku už byli s dohledu v lese.

Strážní řekli ničeho daleko neutečou. Usoudili že nemá smysl je s nastavající nocí pronásledovat. Příští den navečer přivezli oba uprchlíky do tábora zastřelené. Nám řekli že to dopadne tak se všemi kdo se pokusí o útěk. Logický vzato v tak drsném terénu, bez mapy, kompasů, pušky a dalšího vybavení nebyla na útěk žádná naděje. Nejhorší bylo že od místních lidí nebylo možné očekávat žádnou pomoc. Byly to většinou zaměstnanci lesní správa a lovci. Ty měli za povinnost podezřelé lidi ihned nahlásit případně zadržet. Domorodci měli špatné zkušenosti jak úřady tak i s utečenci. Stávalo se že milice občas posílala provokatéry vydávající se za utečence, ty prosily o jídlo a přístřeší a pokud jim pomohly tak na to škaredě doplatily. Proto nevěřili nikomu. Pokud útikaly kriminálníci tak vsadily na jednu kartu a hostitele zavraždily aby se zmocnili zbraně, obleku, potravin a případně dokumentu. Snad se některým takovým útěk podařil ale nám bylo vždy řečeno že byli někde dopadení a zastřelení. Pokud ležel sníh tak za sebou uprchlíci nechávali viditelnou stopu. V létě zase bylo nebezpečí že se člověk dostane někam do močálů odkud se ne vymota.

Pamatuji se že nás jeden čas vozili na pracoviště vzdálené asi 8 km. vzdušnou čarou. cesta nám však trvala půl druhé hodiny.

Bylo to proto že se trať vyhybala neprůchodným močáliskům. Když to člověk všechno zvážil tak ho chuť na útěk přešla. Utíkat a nechávat za sebou mrtvoly na to političtí vězňové povahu neměli.

Do císařské armády jsem narukoval v roce 1914 dyž začla první světová válka. Sloužil jsem ve Feodosijí na Krymu u pobřežního dělostřelectva, potom přišla revoluce a nevěděli jsme či jsme a kam patříme až v roce 1919 jsem se konečně dostal domů. O tom by bylo dlouhé vyprávění. K tomu jsme se bohužel již tatínkem nedestali. Sám o těch věcech nerad začínal. Měl zakázáno o některých věcech mluvit, o sebe se nebál. V těch padesátých a šedesátých letech se bál aby svým vyprávěním nezpůsobil potíže svým dětem a vnukům. Po té jeho osmdesátce, když jsme bydleli v jednom baráku, bylo více příležitosti na vzpomínání. Když se sečtou všechna léta co byl v první světové válce, ve vyhnanství, na nucených pracích, co se skrýval před zatčením a poslé čekání na povolení setkat se s rodinou, tak to dává asi 25 let. To je na jednoho člověka a jeden lidský život příliš moc.

Teď na sklonku života mohu konečně říci že jsem šťasten i v mém mládí jsem prožil šťastné údobí ale byly příliš krátké. Myslím si že ke štěstí není zapotřebí auto, elektrika, úplyn, koupelná a koberce. To všechno jsou věci které mohou jenom život spříjemnit. I stěmí výmoženostmi se může člověk cítit nespokojem a nešťasten. Myslím si že kdo neprodělal útrapy života, bídu, hlad a ponížení, těžko rozpozná kdy může říci že je šťasten. Otec byl člověk velmi pracovitý, až do své smrti dělal na zahradě, pletl košíky a opravil vše od truhlařiny.

Měl rád přírodu, na zahradě přesně věděl kde jaký pták hnízdí, kdy vyvádí mláďata. Nikomu v životě neubližil, na nikoho na vztáhl ruku. Byl dobrosrdečné, veselý povahy, měl rád legraci.

Přes všechny životní útrapy necítil žádnému nenávisť, netoužil po pomstě. Láska k rodině a touha po domově mě pomohly přežít.

Tyto vzpomínky na život našich rodičů, jsou zachyceny pro mladší generaci naší rozvětvené rodiny. Bylo by nespravedlivé kdyby jejich život, obětavost a utrpení upadly v zapomnění s jejich odchodem na věčnost. Budíž česť jejich památce.

Únor 1994

Sepsal :

Anna Rampasová - dcera 68 let
Václav Pěnička - zeť

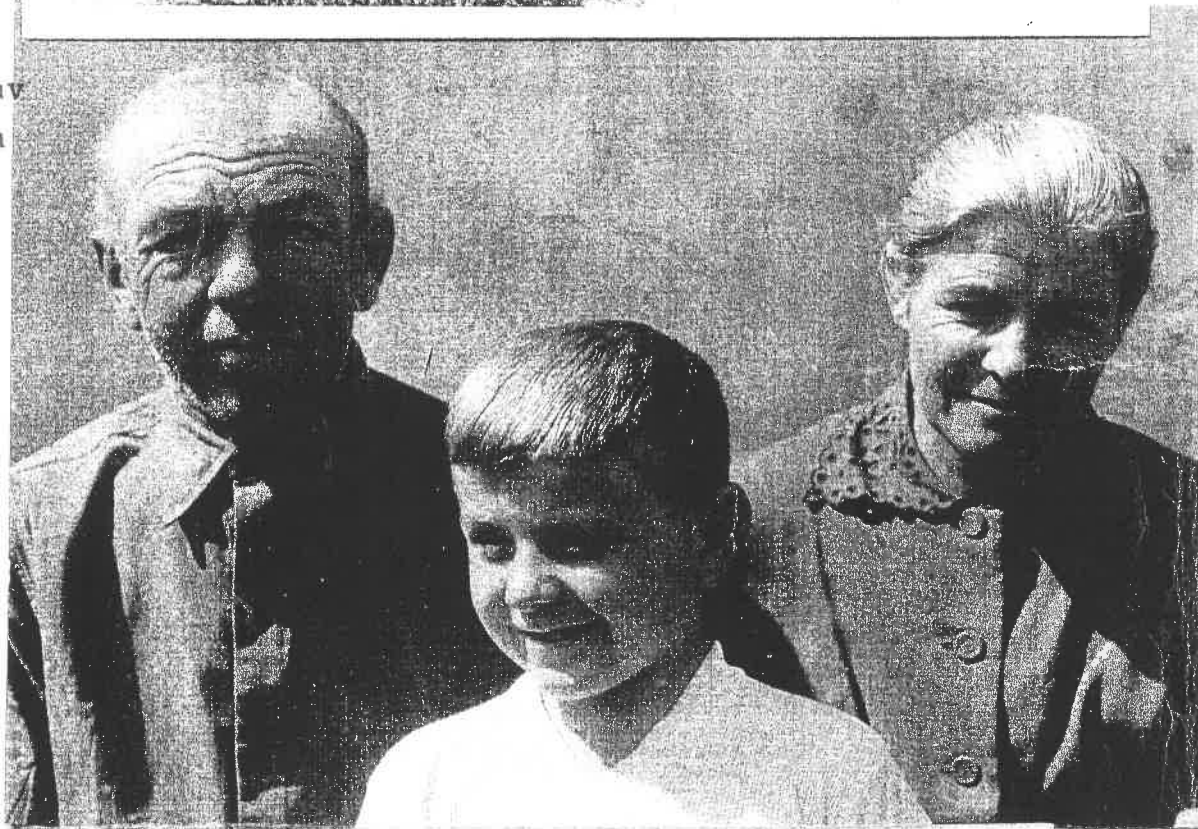
14.

Rodina Krejčíková po
vyvezení otce na Sibiř.
Z levá dcera Olga, matka
Marie Krejčíková roz.
Entová, stojící dcery
Milena a Anna. Na klině
syn Feder a sedící
syn Rostislav

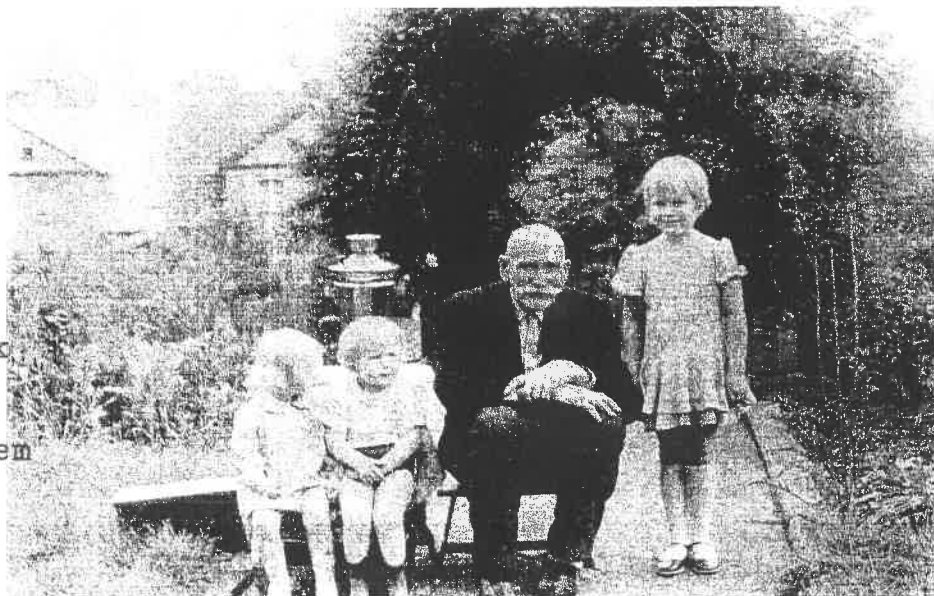
Bratr Václav
Slávek, syn
Milouš a
manželka
Anna

15.

16.

Vladimír Krejčík
nar. 18.6. 1895
po 17 a půl letem
odloučení se
setkal se svými
vnoučaty.

Krejčík Vladimír
nar.28.11.1869 a
je ho první žena
Kristina nar.1871
za svobodná
Knitlová.

17.

Druhá žena
Anná za
svobodná
Dymianová.

18.

